

6

Jún 2015
Ročník 23

ODBORNÝ
BANKOVÝ
ČASOPIS

C E T A I B

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Moderné nástroje pre finančnú analýzu a modelovanie

Začiatkom júna (4. 6. 2015) sa v priestoroch Národnej banky Slovenska konal odborný seminár s názvom Moderné nástroje pre finančnú analýzu a modelovanie, ktorý sa pod záštitou Národnej banky Slovenska koná raz za dva roky v spolupráci so spoločnosťou Humusoft, s. r. o.

Seminár bol určený širokej odbornej verejnosti z výskumného, akademického, finančného a podnikového prostredia. Cieľom seminára bola výmena poznatkov, skúseností a výsledkov analytickej práce vo finančnom a makroekonomickom modelovaní.

Po ročnej prestávke išlo už o štvrtý seminár podobného druhu a dá sa povedať, že už ide o tradičnú udalosť, ktorá oslovuje čoraz širšiu odbornú verejnosť. Svedčí o tom aj účasť, keď tento rok si naň našlo cestu 90 účastníkov zo Slovenska a zo zahraničia. Na Slovensku sa trend kvalitného modelovania postupne rozširuje, ešte stále je však pomerne malý okruh inštitúcií a expertov, ktorí sa venujú danej problematike. A tak tento seminár priniesol nielen priestor na prezentácie a odbornú diskusiu, ale aj na získavanie kontaktov a rozšírenie záujmu o danú oblasť.

Jednou z hlavných procesných činností Národnej banky Slovenska je dôkladné monitorovanie, analyzovanie makroekonomického prostredia a príprava prognóz ekonomiky. K tejto oblasti patrí neoddeliteľne aj tvorba analytických nástrojov a modelov. Svedčí o tom aj množstvo odborných publikácií a prezentácií pracovníkov Národnej banky Slovenska. Dôležitosť neustáleho napredovania v oblasti ekonomického a ekonometrického modelovania, ako aj v oblasti využívania moderných postupov pri tvorbe analytických nástrojov zdôraznil aj viceguvernér Národnej banky Slovenska Ján Tóth (vľavo hore) vo svojom úvodnom príhovore.

Hlavnou prednášajúcou seminára bola Francesca Perino zo spoločnosti MathWorks (vľavo v strede) ktorá vystúpila s dvomi prezentáciami. V prvej z nich sa venovala interaktívnej ukážke využitia softvéru MATLAB (analytický, maticovo orientovaný softvér na vedecké a inžinierske výpočty, ktorý sa využíva na finančnú a ekonomickú analýzu vo väčšine centrálnych bánk) pri ekonometrickom modelovaní finančných premenných. V druhom vystúpení prezentovala stratégie a techniky, ako pracovať s veľkým množstvom dát (Big Data) v prostredí MATLAB.

Ďalšie prezentácie, ktoré zazneli v rámci seminára, možno rozdeliť na dva bloky. Prvý blok (štyri prezentácie) sa venoval makroekonomickému modelovaniu reálnej ekonomiky a analýzam me-

(Pokračovanie na 3. str. obálky)

Moderné nástroje pre finančnú analýzu a modelovanie

(Pokračovanie z 2. str. obálky)

Poznámka: Podrobnejšie informácie o seminári a prezentovaných príspevkoch sú na stránke <http://www.humusoft.cz/akce/finsem15>.

novej a hospodárskej politiky. Juraj Huček z Národnej banky Slovenska (vpravo hore) prezentoval model na krátkodobé prognózovanie hrubého domáceho produktu s využitím mesačných indikátorov. Ďalšie prezentácie v tomto bloku boli založené na výsledkoch modelov z triedy DSGE (Dynamic Stochastic General Equilibrium). Zuzana Múčka z Rady pre rozpočtovú zodpovednosť (vľavo hore) sa venovala analýze dlhodobej udržateľnosti verejných financií. Jedným zo zistení je záver, že pre ekonomiku SR nemusí byť maastrichtské kritérium pre verejný dlh (60 % HDP) dostatočne bezpečné. Verejným financiám sa venoval aj Aleš Maršál z Národnej banky Slovenska, ktorý analyzoval dopad zmeny konečnej spotreby vlády na výnosovú krivku úrokových sadzieb a úlohu menovej politiky pri takomto spotrebnom

šoku. Súčasná nízka inflácia a slabý ekonomický rast sa v mnohých krajinách premietli do nízkych úrokových sadzieb, ktoré sa dostali až k technicky nulovej úrovni (tzv. Zero Lower Bound). Centrálné banky tak museli pristúpiť k využívaniu neštandardných menovopolitických nástrojov. Na príklade českej ekonomiky prezentovala Karolína Súčková z Masarykovej univerzity v Brne efekt využívania nástroja výmenného kurzu prostredníctvom devízových intervencií na ekonomiku.

Druhý blok prezentácií bol orientovaný viac na súkromný sektor, tak v bankovníctve, ako aj v podnikoch. Vo finančnej oblasti neustále rastie počet a komplexnosť matematických a štatistických modelov, ktoré sú výpočtovo veľmi náročné. Marek Hlaváček z Banky pre medzinárodné zúčtovanie (vľavo dole) prezentoval využitie GPU výpočtov na grafických kartách na portfóliovom modeli určenia kreditného rizika, čo významne zvýšilo rýchlosť požadovaných výpočtov. Modelovaniu stochastickej volatility cien aktív sa venoval Jan Pospíšil (Západočeská univerzita v Plzni). V rámci svojho vystúpenia prezentoval výsledky z porovnania viacerých optimalizačných techník s cieľom minimalizovať rozdiel medzi trhovými a modelovými cenami. Tomáš Fiala (ČEZ, a. s.) prezentoval implementáciu procesu optimalizácie zásob zemného plynu s využitím nástrojov v MATLAB-e.

Bohatá účasť, kvalita prezentácií a pestrá diskusia potvrdili, že o takýto typ seminára je zo strany odbornej verejnosti stále vyšší záujem. Podobne ako pri poslednom seminári sa účastníci rozchádzali s prísľubom, že na ďalšom rovnomenom seminári sa stretnú opäť o dva roky v Bratislave.

Miroslav Gavura, Národná banka Slovenska
Autori fotografií na 2. a 3. str. obálky:
Martin Foltin a Igor Plávka

BIATEC

Odborný bankový časopis
Jún 2015

Vydavateľ:

Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava
IČO: 30844789

Redakčná rada:

doc. Ing. Jozef Makúch, PhD. (predseda)
Mgr. Júlia Čillíková
Ing. Juraj Jánošík
Ing. Renáta Konečná
PhDr. Jana Kováčová
Mgr. Martin Šuster, PhD.

Redakcia:

Ing. Alica Polóniová
tel.: 02/5787 2153
fax: 02/5787 1128
e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 10-krát do roka

Cena výtlačku pre predplatiteľov: 2 €

Ročné predplatné: 20 €

Poštovné hradí predplatiteľ.

Objednávky na predplatné v SR

a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:

VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,
Pribinova 21, 819 46 Bratislava
tel.: 02/5728 0368, fax: 02/5728 0148
e-mail: expedicia@versusprint.sk
Termín odovzdania rukopisov: 17. 6. 2015
Dátum vydania: 29. 6. 2015
Evidenčné číslo: EV 2817/08
ISSN 1335 – 0900

Grafický návrh: Bedrich Schreiber

Typo & lito: AEPRESS, s.r.o.

Tlač: i+i print, spol. s r.o.

Časopis je dostupný v elektronickej
forme na internetovej stránke
Národnej banky Slovenska:
<http://www.nbs.sk>

Niektoré príspevky môžu byť publikované
v inom ako slovenskom jazyku. Anotácie
príspevkov v anglickom jazyku sú uvedené
na poslednej strane časopisu.

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek
reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti
a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej
formy nie sú povolené bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vydavateľa.

O B S A H

ÚVODNÉ SLOVO

Finančné trhy v pohybe 2
(Vladimír Dvořáček)

FINANČNÁ STABILITA

Slovenský finančný sektor z pohľadu finančnej stability 3
(Viktor Lintner)

REGULÁCIA FINANČNÉHO TRHU

Transpozícia CRR/CRD IV a národné oprávnenia 7
(Peter Oravec)

Analýza daňových opatrení na podporu kapitálového trhu 9
(Tomáš Ambra)

Poistenie kybernetických rizík 11
(Matúš Medvec, Júlia Čillíková)

OCHRANA FINANČNÉHO SPOTREBITEĽA

Nové povinnosti poskytovateľov spotrebiteľských úverov od 1. apríla
2015 15
(Olga Sedláčková)

Krátky exkurz do oblasti spotrebiteľských úverov 17
(Jakub Keračik)

Metodická činnosť v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov 19
(Marek Magyar)

BANKING SUPERVISION

Irrevocable Payment Commitments: A New Form of Servicing Banks'
Obligations towards the EU Sovereigns? 21
(Lucia Országhová, Martina Mišková)

DOHLAD NAD FINANČNÝM TRHOM

Vybrané aspekty neoprávneného podnikania na finančnom trhu... 26
(Ivan Barri, Andrea Slezáková, Peter Tkáč)

MAKROEKONOMICKÝ VÝVOJ

Očakávaný makroekonomický vývoj SR 30

ENGLISH SUMMARY

English summary 32

Finančné trhy v pohybe

S potešením konštatujem, že téma regulácie finančného trhu a dohľadu nad ním sa stáva jednou z pevných a pravidelných súčastí obsahu časopisu BIATEC. Je to tak preto, lebo otázka reformy finančného trhu sa v dôsledku finančnej krízy stala mimoriadne dôležitou.

Vladimír Dvořáček
člen Bankovej rady NBS
a výkonný riaditeľ útvaru
dohľadu nad finančným trhom

V našich príspevkoch v desiatom čísle časopisu BIATEC v roku 2014 sa odrazilo najmä to, že sme rok 2014 vnímali ako rozhodujúci z hľadiska prijímania zásadných koncepcií a regulatorných zmien súvisiacich s reformou poskytovania finančných služieb a dohľadu nad nimi. V tomto čísle časopisu BIATEC by sme chceli zamerať pozornosť na ďalšie vybrané témy, ktoré majú významný dopad na reguláciu i dohľad.

Na úvod je potrebné spomenúť oblasť s najzásadnejším vplyvom, a to oblasť bankovníctva. Kľúčovým prvkom reformy finančného trhu sa v novembri 2014 stalo vytvorenie bankovej únie a predovšetkým jednotného mechanizmu dohľadu ako jej prvého a hlavného piliera. Jeho spusteniu predchádzalo mimoriadne náročné obdobie prípravy a vykonania komplexného hodnotenia bánk, ktoré je možné z hľadiska jeho povahy a rozsahu považovať za bezprecedentný proces. Som skutočne rád, že aj tu môžem konštatovať, že toto komplexné hodnotenie potvrdilo veľmi dobrú kondíciu bankového sektora v Slovenskej republike. Výsledky hodnotenia preukázali nadpriemernú kapitálovú primeranosť slovenských bánk a ich stabilitu dokonca aj v prípade použitia nepriaznivých scenárov v horizonte troch rokov.

Najvýznamnejším krokom pri transpozícii zásadných acquis bankovej regulácie, teda smernice CRD IV a nariadenia CRR, bola novela zákona o bankách a súvisiacich zákonov. V úvodnom príspevku sa venujeme praktickým rozdielom medzi transpozíciou smernice a implementáciou nariadenia. Pozornosť zameriavame najmä na problematiku tzv. národných oprávnení vyplývajúcich z novej regulácie, ktoré bolo potrebné premietnuť aj do slovenskej legislatívy.

Ďalšou významnou zmenou v bankovej regulácii je vytvorenie mechanizmu riešenia krízových situácií. Hovoríme o tzv. druhom pilieri bankovej únie, ktorý predstavuje základný rámec a pravidlá riešenia krízových situácií bánk, predchádzania bankovým krízam a minimalizuje vplyv krízových situácií bánk na ekonomiku a verejné financie. Mechanizmus riešenia krízových situácií je odzvou na finančnú a hospodársku krízu, ktorá ukázala, že vnútorný trh s bankovými službami sa vyznačoval vysokou mierou fragmentácie vyúsťujúcej do nedostatočnej dôvery v iné vnútroštátne bankové systémy. Jeho inštitucionálny rámec je daný nariadením Európskej únie *Regulation on Single Resolution Mechanism* a smernicou Európskej únie *Bank Recovery and Resolution*, ktorú sme v Slovenskej republike včas implementovali. Inštitucionálne i legislatívne podmienky rezolučného mechanizmu sú u nás od januára 2015 plne

funkčné. V podmienkach Slovenskej republiky vykonáva právomoci rezolučného orgánu Rada pre riešenie krízových situácií. Zabezpečovaním úloh potrebných na odborné a organizačné zabezpečenie výkonu jej pôsobnosti bol poverený osobitný organizačný útvar Národnej banky Slovenska, ktorým je oddelenie riešenia krízových situácií.

Od apríla tohto roku môžu veritelia poskytovať spotrebiteľské úvery a iné úvery a pôžičky pre spotrebiteľov iba s povolením, ktoré udelí Národná banka Slovenska. Táto licenčná povinnosť sa týka aj tých veriteľov, ktorí vykonávali svoju činnosť podľa skôr platných predpisov, inak v tejto oblasti nebudú môcť naďalej podnikáť. Preto aj na tomto mieste prinášame základný pohľad na nové povinnosti poskytovateľov spotrebiteľských úverov. V osobitnom príspevku sa venujeme aj problematike platobných záväzkov a rizikovo vážených príspevkov.

V našej pozornosti je aj sektor kapitálového trhu. Tu sme sa zamerali na podstatu a možné dôsledky vládneho návrhu dvoch nových daňových úlav pri zdanení kapitálových výnosov, ktorých zmyslom má byť podpora kapitálového trhu. Neobišli sme ani sektor poisťovníctva, v ktorom čoraz väčší význam nadobúda ochrana pred rizikami spojenými s možnými kybernetickými útokmi. Venujeme sa dôsledkom, ktoré toto kybernetické riziko prináša v oblasti nových poisťných produktov a ich regulácie.

Národná banka Slovenska veľmi starostlivo pristupuje ku skutočnosti, že sa od začiatku roka 2015 rozšírila jej pôsobnosť na oblasť ochrany finančných spotrebiteľov. Ochrana finančných spotrebiteľov je súčasťou dohľadu nad finančným trhom a môže využívať obvyklé nástroje dohľadu, ako aj nové inštitúty určené špeciálne pre túto oblasť. Štandardnými nástrojmi dohľadu je vydávanie stanovísk, metodických usmernení a odporúčaní. Metodická činnosť má pomáhať dohľadaným subjektom pri vykonávaní ich činnosti a laickej verejnosti môže priblížiť postoj Národnej banky Slovenska k produktom a službám finančného trhu. Ďalší príspevok poskytuje praktický pohľad na výkon dohľadu vo vzťahu k subjektom, ktoré vykonávajú činnosť bez povolenia Národnej banky Slovenska. Poukazuje pritom na negatívne dôsledky výkonu týchto činností tak pre klientov, ako aj pre samotných poskytovateľov finančných služieb.

Na záver si dovoľujem opätovne vyjadriť potešenie z toho, že pravidelne využívame možnosť publikovať na stránkach nášho odborného časopisu BIATEC. Želám si, aby uvedené príspevky boli prijímané ako súčasť diskusie a aby prispeli k vysvetleniu a objasneniu postojov Národnej banky Slovenska pri regulácii finančného trhu a dohľadu nad ním.

Slovenský finančný sektor z pohľadu finančnej stability¹

Viktor Lintner, Národná banka Slovenska

Vývoj v domácom finančnom sektore počas roka 2014 a začiatku roka 2015 prebiehal na pozadí mierne sa zlepšujúcej makroekonomickej situácie v zahraničí i na Slovensku. Rozhodujúcim faktorom určujúcim mnohé z pozorovaných trendov bolo prostredie nízkych úrokových sadzieb. V bankovom sektore sa to prejavilo najmä vo forme pokračujúceho dynamického rastu objemu retailových úverov, ktorý úzko súvisel s rastúcou mierou zadlženosti v sektore domácností. Pozitívnym momentom bolo, že po dlhšom čase sa mierne oživil aj trh úverov podnikom. Ziskovosť bankového sektora za rok 2014 sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom nezmenila, keď pokles úrokových marží na úveroch kompenzoval rastúci objem úverov. Došlo k zastaveniu nárastu ukazovateľov primeranosti vlastných zdrojov, aktuálnu úroveň solventnosti bánk však možno považovať za dostatočne veľkú. Pokračujúci pokles výnosov z aktív kryjúcich technické rezervy vytváral tlak na finančnú pozíciu poisťného sektora. Významným trendom v rámci druhého piliera dôchodkového sporenia bol nárast podielu akciovej zložky v portfóliách niektorých dôchodkových fondov.

VÝVOJ V EXTERNOM A DOMÁCOM PROSTREDÍ

Záver roka 2014 a začiatok nasledujúceho roka priniesli do Európy pozvoľné ekonomické oživenie. Katalyzátorom zvýšenej ekonomickej aktivity bolo ďalšie uvoľnenie menových podmienok v eurozóne a výrazný pokles cien ropy. Tieto stimulačné faktory sa prostredníctvom zvýšenia reálnej hodnoty disponibilných príjmov a nárastu dôvery premietli predovšetkým do zvýšenej konečnej spotreby v sektore domácností.

Pozitívom v doterajšom priebehu roka 2015 bol aj obrat vo vývoji medziročnej spotrebiteľskej inflácie, ktorá sa ku koncu roka 2014 nakrátko dostala dokonca do záporných čísel. Smerom nahor sa po určitom období poklesov začali posúvať aj inflačné očakávania. Zvýšená hospodárska aktivita sa prelínala aj so zlepšujúcou situáciou na trhu práce. Náznaky návratu k rastovým trendom bolo možné pozorovať v oblasti úverovej aktivity bankového sektora. Všetky tieto skutočnosti implikujú, že riziko scenára dlhodobého nízkeho nominálneho ekonomického rastu v eurozóne, ktorý by predstavoval vážnu hrozbu pre finančnú stabilitu, sa v posledných mesiacoch zredukovalo. Na druhej strane zďaleka nemožno konštatovať, že sa tento druh rizika podarilo eliminovať. Aj po nedávnom prehodnotení očakávaných mier rastu v eurozóne ako celku smerom nahor zostáva predpokladaná dynamika hrubého domáceho produktu na pomerne nízkej úrovni. Exportná výkonnosť zostáva napriek značnému oslabeniu výmenného kurzu eura pomerne slabá a investičný dopyt stále nedosiahol ani predkrízovú úroveň.

Impulz menovej politiky vo forme rozšíreného programu nákupu aktív (známom ako kvantitatívne uvoľňovanie), ktorý prišiel zo strany ECB na začiatku roka 2015, mal v uplynulom období kľúčový vplyv na dianie na finančných trhoch. Najprv pod vplyvom očakávaní a neskôr aj po samotnom ohlásení programu sa ceny najmä európskych fi-

nančných aktív hýbali od druhého polroka 2014 smerom nahor. Zároveň sa však v porovnaní s prvým polrokom zvýšila aj volatilita na trhoch. Výnosy do splatnosti štátnych dlhopisov krajín eurozóny, ktoré sú nepriamo úmerné ich cene, klesali na rekordne nízke hodnoty a vo viacerých prípadoch sa určitý čas nachádzali aj v zápornom pásme. Kvantitatívne uvoľňovanie v eurozóne tak bolo ďalším významným príspevkom k prostrediu nízkych úrokových mier, ktorého dôsledkom je okrem iného zvýšený dopyt investorov po výnosnejších, ale rizikovejších aktívach. Takýto mechanizmus je v princípe žiadateľnou súčasťou transmise menovej politiky s pozitívnym vplyvom aj na reálne makroekonomické ukazovatele. Vyplývajú z neho však aj určité riziká, ktoré by mohli narušiť finančnú stabilitu. Aj napriek korekcii z posledných týždňov je stále na mieste obozretnosť, či ceny niektorých aktív nepodhodnocujú stupeň podstupovaných rizík. Dlhodobejší odklon cien od ekonomických fundamentov by si skôr či neskôr vyžiadali ich zrealizáciu vo forme poklesu. Pritom v súčasných podmienkach štrukturálneho poklesu likvidity finančných trhov by sa aj relatívne malé prvotné zakolísanie mohlo rýchlo umocniť do nebezpečných turbulencií. Navyše faktory ako znovu sa prehĺbujúca kríza v Grécku, geopolitické napätie na Ukrajine či blížiaci sa obrat v cykle menovej politiky v USA majú potenciál vyvolať náhlu zmenu sentimentu a spustiť tak vlnu rizikovej averzie a výpredaja aktív.

Vývoj v domácej ekonomike za rok 2014 sa dá z pohľadu finančnej stability hodnotiť prevažne pozitívne. Po niekoľkých rokoch spomaľovania rast HDP akceleroval na úroveň 2,4 %. Ťahúňom hospodárstva bol na rozdiel od minulých rokov domáci dopyt. Nad očakávania dobre sa vyvíjala najmä konečná spotreba domácností. Zvýšenie ekonomickej aktivity bolo sprevádzané aj zlepšovaním podmienok na trhu práce. Celková zamestnanosť sa zvýšila o 1,4 %, čo stlačilo mieru neza-

¹ Článok vychádza zo Správy o finančnej stabilite k máju 2015, uverejnenej na internetovej stránke NBS (http://www.nbs.sk/_img/Documents/ZAKLNBSPUBLIK/SFS/protected/SFS_052015.pdf).

mestnanosti nadol o jeden percentuálny bod na 13,2 %. Zároveň dochádzalo aj k reálnemu nárastu miezd, ktorý bol navyše pomerne rovnomerne rozdelený v jednotlivých odvetviach. Mierne sa posilnila aj finančná situácia podnikového sektora. Takmer vo všetkých odvetviach sa zvyšovali tržby a pokles cien energií sa premietol do nižších nákladov a teda do vyššej ziskovosti podnikov.

HLAVNÉ TRENDY VO VÝVOJI ÚVEROV A VKLADOV V BANKOVOM SEKTORE

Dominantným trendom bankového sektora na Slovensku v roku 2014 aj v prvých mesiacoch roka 2015 bol podobne ako v predchádzajúcich rokoch rýchly rast objemu úverov poskytnutých sektoru domácností. V marci 2015 dosiahlo medziročné tempo nárastu retailových úverov 12,6 %. V rámci sektora išlo o plošný jav a prispeli k nemu prakticky všetky inštitúcie zastúpené v danom segmente.

Medzi úvermi na bývanie, ktoré ako celok vzrástli o 13,3 %, nastala určitá divergencia pokiaľ ide o dynamiku jednotlivých typov týchto úverov. Výrazne sa zrýchlila dynamika hypotekárnych úverov, zatiaľ čo dynamika ostatných úverov na bývanie, ktoré boli ešte do jesene 2014 najintenzívnejšie rastúcou zložkou portfólia retailových úverov, sa mierne spomalila. Nedarilo sa stavebným úverom, keď dlhodobý pokles ich zostatku sa začiatkom roka 2015 ešte prehĺbil. Aj keď dominantná pozícia úverov na bývanie, pokiaľ ide o absolútne objemy, zostala zachovaná, z hľadiska medziročného tempa rastu pohybujúceho sa okolo 20 % sa od štvrtého štvrťroka 2014 na vedúcu pozíciu prepracovali spotrebiteľské úvery.

Zvýšenie miery poskytovania spotrebiteľských úverov je pravdepodobne prepojené so skokovým poklesom ich úrokových sadzieb. Úrokové sadzby klesali aj pri väčšine ostatných kategórií retailových úverov, avšak pozvoľnejšie. Ceny, ktoré platili domácnosti za úvery v podobe úrokov, sa tak opäť posunuli na nové historické minimá. Hoci samotná úroveň úrokových sadzieb na nové úvery na bývanie sa ešte len priblížila priemeru eurozóny, ich pokles bol najvyšší v rámci tejto skupiny krajín.

Po dlhšom období klesajúcich zostatkov úverov podnikom sa v roku 2014 oživenia dočkal aj tento segment a úvery začali na medziročnej báze rásť. Tempo rastu však bolo pomerne nízke a zaslúžili sa o to výlučne úvery podnikom vo vlastníctve verejnej správy. Neskôr na prelome rokov 2014 a 2015 sa situácia otočila. Celkový objem úverov sa v dôsledku splácania úverov podnikov verejnej správy ocitol opäť v medziročnom porovnaní v záporných číslach, ale pozitívnom skutočnosťou bolo naštartovanie úverovania súkromných podnikov. Z pohľadu odvetvovej štruktúry stálo za pozornosť oživenie poskytovania úverov priemyselným podnikom a subjektom v sektore komerčných nehnuteľností. Naopak dlhodobý klesajúci trend objemu úverov v stavebníctve sa zatiaľ nezmenil.

Na pasívnej strane bankového sektora bolo možné pozorovať zvyšujúci sa objem klientskych

vkладov. Medziročné tempo rastu retailových vkladov sa od konca prvého štvrťroka 2014 postupne zvyšovalo a v marci 2015 dosiahlo úroveň viac ako 5 %. Rast bol ťahaný prílevom netermínovaných a úsporných vkladov. Termínované vklady síce naďalej objemovo klesali, ale prinajmenšom došlo k stabilizácii rýchlosti tohto poklesu. Znížený dopyt po termínovaných vkladoch je prirodzeným dôsledkom prostredia nízkych úrokových mier, ktorých výnosy tak klesajú na úroveň, ktorá nedokáže vykompenzovať ich hendikep v podobe nižšej likvidity v porovnaní s iným typom vkladov. Snaha klientov dosiahnuť vyšší výnos svojich úspor navyše v takejto situácii vedie k presmerovaniu časti prostriedkov do fondov kolektívneho investovania.

NAJVÝZNAMNEJŠIE RIZIKÁ V BANKOVOM SEKTORE

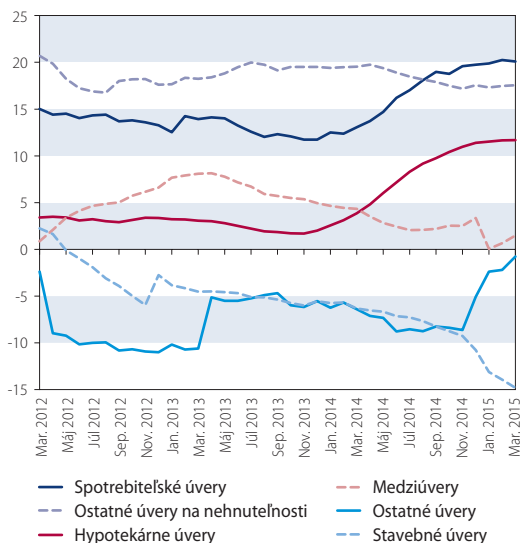
S poskytovaním veľkého objemu úverov domácnostiam sa otázka kreditného rizika týchto úverov stáva absolútne kľúčovou vo vzťahu k finančnej stabilite domáceho bankového sektora. Základné makroekonomické parametre by mali vplyvať pozitívne na kreditnú kvalitu retailových úverov. Pokles miery nezamestnanosti a rast miezd by mali zvyšovať disponibilné príjmy domácností a zlepšovať tak ich schopnosť uhrádzať svoje úverové záväzky. Obidva tieto trendy sa pritom zaznamenali vo väčšine hospodárskych odvetví.

Ani štandardný ukazovateľ, akým je podiel zlyhaných úverov na celkovom stave úverov, nenačňuje vážnejšie problémy v oblasti kreditnej kvality úverov domácnostiam. Hodnota tohto ukazovateľa sa počas roka 2014 udržiavala na úrovni okolo štyroch percent. Prítok zlyhaných úverov sa dokonca od záveru roka 2014 spomalil. Stabilný bol aj objem úverov v omeškaní od 30 do 90 dní.

Uvedené okolnosti však iba v malej miere determinujú budúci vývoj kreditnej kvality. Viac v tomto smere bude záležať na ďalšom makroekonomickom vývoji a v neposlednom rade na štrukturálnych charakteristikách prebiehajúceho úverového boomu. Keďže posledných niekoľko rokov je trend vývoja úrokových sadzieb na retailové úvery prakticky jednosmerný (smerom nadol), môžu domácnosti podhodnocovať riziká spojené s prípadným obratom v menovom cykle. Obdobie nízkych úrokových sadzieb nesie so sebou potenciál vytvárania negatívnych motívácií aj na strane ponuky. Nižšie úrokové marže totiž tlačia banky do poskytovania vyššieho objemu úverov v snahe zachovať si úroveň ziskovosti. V kombinácii s významným pôsobením finančných sprostredkovateľov na tomto trhu, ktorých cieľom je zrealizovať čo najväčší počet a objem úverových transakcií, vyvstáva domnienka, že dochádza aj k poskytovaniu úverov, ktoré by za iných podmienok neboli schválené. Týmto spôsobom sa môže zvyšovať pravdepodobnosť budúcich zlyhaní úverov. Okrem toho by boli banky vystavené potenciálne väčším stratám v prípade nesplácania, keďže v minulosti dochádzalo aj

Graf 1 Porovnanie trendov vo vybraných kategóriách retailových úverov (v %)

Zdroj: NBS.

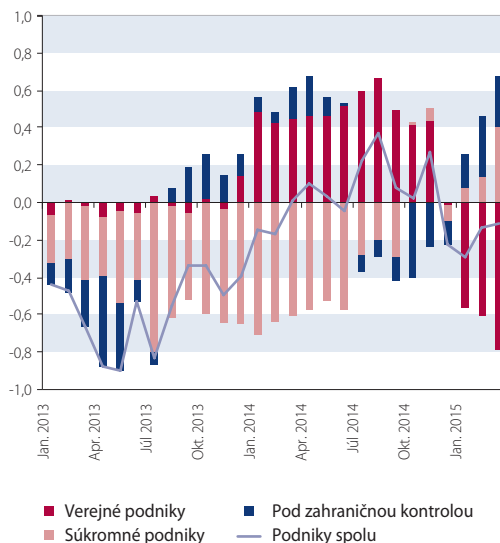
k trendu znižovania stupňa kolateralizácie úverov na bývanie. Keďže úrokové sadzby sú už v súčasnosti na veľmi nízkej úrovni, minimalizuje sa tak zároveň priestor menovej politiky na zníženie výšky splátok klientov v prípade nepriaznivého ekonomického vývoja.

Ďalší pohľad, ktorý naznačuje kumuláciu rizík v segmente, je cez zadlženosť domácností. V pomere k disponibilnému príjmu narástol dlh domácností v roku 2014 najviac spomedzi krajín strednej a východnej Európy a bol dokonca druhý najvyšší aj v skupine všetkých krajín EÚ. Samotná úroveň zadlženosti je síce ešte stále pod priemerom EÚ, ale pri predpoklade zachovania súčasných trendov by slovenské domácnosti mohli v rebríčku podľa tohto ukazovateľa do roku 2016 poskočiť na druhú pozíciu v referenčnej skupine 11 krajín strednej a východnej Európy.

Všetky uvedené aspekty vývoja viedli Národnú banku Slovenska k vydaniu odporúčania² vzťahujúceho sa na trh retailových úverov. Cieľom odporúčania, ktorého väčšina ustanovení vstúpila do platnosti 1. marca 2015 je, aby nedochádzalo vo významnejšom rozsahu k vzniku ďalších nerovnováh. Odporúčanie sa zameriava na niekoľko oblastí, z ktorých medzi najvýznamnejšie patrí obmedzenie podielu nových úverov s ukazovateľom LTV (*loan-to-value*) presahujúcim 90 %, povinnosť pri schvaľovaní úverov vyhodnocovať zaťaženosť klientov úverovými splátkami, pravidelne testovať odolnosť klientov voči nárastu úrokových sadzieb či limity na maximálnu dobu splatnosti úverov.

Situácia v oblasti kreditného rizika pri úveroch podnikom bola bez jednoznačnejších trendov. Podiel zlyhaných úverov v tejto kategórii v prvom štvrtroku 2015 mierne stúpol na 8,4 %, bol to však len čiastočne dôsledok zvýšenej miery zlyhávania úverov a svoju úlohu tu zohral aj pokles celkového objemu úverov k marcu 2015. Sektorový

Graf 2 príspevok k medzioročnému rastu objemu podnikových úverov podľa vlastníctva (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

ukazovateľ je však výslednicou heterogénneho vývoja na úrovni individuálnych bánk. Pozitívne je, že podiel zlyhaných úverov sa znižoval práve v odvetviach s vysokou úrovňou tohto ukazovateľa, kde sa radí stavebníctvo, činnosti v oblasti nehnuteľností a priemysel. Opačným smerom sa ale hýbala kreditná kvalita v odvetví veľkoobchodu a dodávky vody.

V roku 2014 pokračoval dlhodobý trend prehlbujúceho sa nesúladu splatnosti aktív a pasív. Vo všeobecnosti tento nesúlad vyplýva z tradičného modelu bankovníctva na Slovensku, pri ktorom banky poskytujú najmä úvery s dlhodobou splatnosťou, pričom tieto aktivity financujú prijímaním vkladov s relatívne kratšou splatnosťou. Zvýšenie intenzity tohto trendu v poslednom období je dôsledkom rýchlo rastúcej úverovej aktivity v segmente retailu. Nesúlad splatnosti aktív a pasív tak predstavuje v súčasnosti už jedno z hlavných rizík pre domáci bankový sektor. V tejto súvislosti je však potrebné poukázať na viaceré špecifiká, ktoré pôsobia zmierňujúco na toto riziko. Najvýznamnejším z nich je vysoký podiel likvidných aktív v bilancii bánk, predovšetkým štátnych dlhopisov. Pomer likvidných aktív ku krátkodobým zdrojom tak nie je nepriaznivejší ako mediány krajín EÚ alebo krajín východnej a strednej Európy. Druhým faktorom je existencia ukazovateľa krytia likvidity prijatého na národnej úrovni v roku 2008. Ten zabezpečuje, aby mali banky k dispozícii dostatok likvidných aktív na pokrytie svojich volatilitných zdrojov. Tretím faktorom je skutočnosť, že riziko nesúladu aktív a pasív zmierňuje štruktúra zdrojov bánk. Dominantnú časť cudzích zdrojov v slovenskom bankovom sektore tvoria primárne vklady klientov, ktoré majú v priemere síce pomerne krátku zmluvnú splatnosť, ale vykazujú vysoký stupeň stability v porovnaní napríklad so zdrojmi z medzibankového trhu. Napokon štvrtým dôle-

² http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Legislative/_Vestnik/ODPORUC_NBS_1_2014.pdf

žitým faktorom je pomerne vysoká nezávislosť slovenského bankového sektora na externých zdrojoch likvidity.

Špecifickým a významným rizikom pre slovenský bankový sektor je riziko koncentrácie. Toto riziko vyplýva z charakteristiky tuzemského podnikového sektora s dominanciou menšieho počtu veľkých podnikov a vysokým stupňom previazanosti medzi podnikmi. Za rizikovú možno v tomto kontexte považovať situáciu, keď sumárne vystavenie voči určitému významnému klientovi za celý bankový sektor dosahuje vysoké absolútne hodnoty, alebo keď relatívne vystavenie v pomere k vlastným zdrojom v individuálnych bankách dosahuje zvýšené hodnoty. Bolo identifikovaných niekoľko klientov, resp. skupín navzájom prepojených klientov, ktorých zlyhanie by stiahlo primeranosť vlastných zdrojov v určitých bankách pod 10,5 %.

SOLVENTNOSŤ A FINANČNÁ POZÍCIA BANKOVÉHO SEKTORA

Bankový sektor ako celok vykázal v roku 2014 zhruba rovnaký zisk ako v predchádzajúcom roku. V prvom štvrtroku 2015 sa ziskovosť vyvíjala pozitívnejšie, keď na medzioročnej báze vrásla o takmer 19 %. Vysvetlenie iba stagnujúcej ziskovosti v roku 2014 treba hľadať na strane klesajúcich úrokových marží. Prostredie nízkych úrokových mier sa totiž postupne premieta do znižujúcej sa výnosnosti úverov a cenných papierov. Najvýraznejší je tento trend v prípade retailových úverov. Zo záporného rozdielu medzi úrokovými maržami na nové a existujúce úvery možno vyvodit', že výnosnosť týchto aktív sa bude ešte ďalej znižovať. Na posúdenie vplyvov pokračujúceho obdobia nízkych úrokových mier bol uskutočnený jednoduchý test citlivosti. Jeho východiskovým bodom je scenár poklesu úrokových sadzieb na úvery o 2 percentuálne body v horizonte štyroch rokov a pokles úročenia o 1 percentuálny bod v horizonte piatich rokov pri vkladoch. Pri týchto predpokladoch by sa zisk bankového sektora pred zdanením mohol do roku 2018 prepadnúť iba na úroveň 30 % zisku vykázaného v roku 2014.

Kompenzujúcim faktorom poklesu marží bol nárast objemu retailových úverov. Vďaka tomu objem čistých úrokových príjmov rástol od roku 2012, čím sa Slovensko zaradilo skôr medzi výnimky v rámci EÚ. Predišť poklesu celkového zisku sa podarilo aj zásluhou zvýšených neúrokových príjmov. Rástli najmä príjmy z poplatkov v sektore podnikov. V závere roka 2014 si banky zaúčtovali zisk z precenenia dlhopisového portfólia, keďže hodnota týchto cenných papierov rástla v očakávaní kvantitatívneho uvoľňovania v eurozóne.

Negatívnym príspevkom k medzioročnému porovnaniu zisku za rok 2014 boli aj mierne rastúce náklady na kreditné riziko. V sektore retailu dosiahli úroveň vyššiu až o 43 %. V pomere k objemu aktív sa však náklady na tvorbu opravných položiek a odpisy a odpredaj aktív nachádzali na nízkej hladine okolo 1 %, tak pri retailových, ako aj pri podnikových úveroch.

Mimoriadne dôležitou skutočnosťou z hľadiska finančnej stability slovenského bankového sektora je vysoký stupeň jeho solventnosti. Rast ukazovateľa primeranosti vlastných zdrojov zaznamenaný počas minulých rokov sa síce počas roku 2014 zastavil, ale s hodnotou 17,3 % na jeho konci sa nachádzal na vysokej úrovni. Vysoká je aj kvalita vlastných zdrojov. Dokumentuje to hodnota ukazovateľa základných vlastných zdrojov na hladine 16,0 % k 31. decembru 2014. Z toho vyplýva, že slovenský bankový sektor je schopný bez väčšieho ohrozenia absorbovať aj pomerne výrazné šoky, čo kvantitatívne potvrdzujú aj výsledky pravidelného stresového testovania.

VYBRANÉ RIZIKÁ V OSTATNÝCH SEKTORCH FINANČNÉHO TRHU

Obdobie dlhodobu nízkych úrokových mier vytvára výrazné riziká aj pre poisťný sektor. Veľká časť životných poisťiek totiž garantuje klientom vopred stanovenú výšku výnosu. Na to, aby poisťovne splnili svoje záväzky vyplývajúce z týchto zmlúv, musia dosiahnuť zodpovedajúce zhodnotenie aktív kryjúcich technické rezervy. To je však pri aktuálnych trhových podmienkach čoraz zložitejšie. Výnosy z aktív kryjúcich technické rezervy v životnom poistení sa nepretržite znižujú už od roku 2010, pričom ku koncu roka 2014 klesli už na úroveň priemerných garantovaných výnosov. Tento trend sa bude pravdepodobne ešte prehĺbovať, keďže bude postupne dochádzať k splatnosti výnosnejších nástrojov nakúpených do portfólia v minulosti a k ich nahradzaniu aktívami s relatívne nižším výnosom.

Druhé významné riziko pre poisťný sektor na Slovensku súvisí s konkurenciou v poistení motorových vozidiel, ktorá sa už nachádza na hranici únosnosti. V snahe získať alebo aspoň si udržať trhovú podiel v tomto segmente poisťovne dlhodobejšie znižujú ceny poistného. To ale vedie k nárastu kombinovaného ukazovateľa, ktorý v roku 2014 dosiahol úroveň až 99 %.

V druhom pilieri dôchodkového sporenia stojí za pozornosť rastúci podiel akciovej zložky v štruktúre majetku niektorých dôchodkových fondov. V kombinácii so zvyšujúcou sa volatilitou na trhoch tak v sektore stúpa aj vystavenie voči akciovému riziku. Tento trend možno rozložiť na dve zložky. Prvou je rastúci podiel akciovej zložky v portfóliách individuálnych dôchodkových fondov. K poslednému dňu roka 2014 sa tento podiel v akciových a zmiešaných dôchodkových fondoch v priemere zvýšil na 53 % NAV, resp. 36 % NAV. Ešte vyššie vystavenie voči akciovým trhom, prakticky až 100 % NAV, zaznamenali indexové dôchodkové fondy. Druhá dimenzia tohto javu spočíva vo zvýšení počtu sporiteľov, ktorých sa nárast vystavenia týka. Počas roka 2014 totiž v sektore rástol záujem o sporenie prostredníctvom akciových a indexových dôchodkových fondov. V kontexte celkového počtu sporiteľov v systéme však nešlo o zásadnú zmenu, keď sa súhrnný podiel uvedených dvoch typov fondov zvýšil zo 7,7 % na 9,4 %.

Transpozícia CRR/CRD IV a národné oprávnenia

Peter Oravec
Národná banka Slovenska

Nariadenie CRR a smernica CRD IV znamenali principiálnu zmenu v dovtedy existujúcom systéme, štruktúre a obsahu bankovej regulácie. Členské štáty Európskej únie preto museli pristúpiť k ich maximálne konzistentnej transpozícii v národných legislatívach. Bolo však potrebné diferencovať medzi spôsobmi transpozície nariadenia CRR a smernice CRD IV, pretože nariadenie CRR je priamo účinné bez možnosti implementácie, avšak smernica CRD IV predpokladá a vyžaduje implementáciu do národnej legislatívy. Jednou z najväčších výziev v súvislosti s transpozíciou, ktorá stála aj pred Národnou bankou Slovenska, sa stala otázka riešenia tzv. národných oprávnení. Národné oprávnenia totiž nadobudli veľký význam ako priestor na zohľadnenie lokálneho vývoja na finančnom trhu v jednotlivých krajinách.¹

Bazilejský výbor pre bankový dohľad v dôsledku finančnej krízy, ktorá ukázala potrebu finančnej podpory pre úverové inštitúcie, ako aj potrebu reformy zameranej na nedostatky v regulácii, vytvoril súbor opatrení pod názvom Bazilej III². Tieto opatrenia sú zamerané na celkovú reformu bankového sektora s cieľom posilniť dohľad a riadenie, krízový manažment a transparentnosť finančných inštitúcií, schopnosť bánk absorbovať ďalšie možné šoky, a tak znížiť alebo eliminovať riziko vzniku ďalších finančných kríz.

Oblasť bankovej regulácie bola v rámci Európskej únie v období pred Bazilejom III jednotne upravená v smerniciach 2006/48/ES³ a 2006/49/ES⁴ (CRD) v znení smerníc 2009/111/ES (tzv. CRD II) a 2010/76/EÚ (CRD III). Opatrenia prijaté pod názvom Bazilej III prevzala Európska komisia (EK) a pripravila v poradí štvrtú etapu legislatívnych úprav bankovej regulácie, ktorá bola prijatá ako

- nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 575/2013 z 26. júna 2013 o prudenciálnych požiadavkách na úverové inštitúcie a investičné spoločnosti a o zmene nariadenia (EÚ) č. 648/2012⁵ (tzv. CRR) a
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/36/EÚ z 26. júna 2013 o prístupe k činnosti úverových inštitúcií a prudenciálnom dohľade nad úverovými inštitúciami a investičnými spoločnosťami, o zmene smernice 2002/87/ES a o zrušení smerníc 2006/48/ES a 2006/49/ES⁶ (tzv. CRD IV).

Nariadenie CRR a smernica CRD IV tvoria spoločne rozsiahly balík, ktorý zásadným spôsobom zmenil legislatívu v oblasti bankovej regulácie. Oba legislatívne texty spoločne obsahujú aj globálne dohodnuté aspekty týkajúce sa kapitálu úverových inštitúcií a likvidity vypracované Bazilejským výborom pre bankový dohľad pod názvom Bazilej III a zároveň harmonizujú ustanovenia platnej legislatívy v rámci Európskej únie. Tieto predpisy sa vzťahujú na úverové inštitúcie a na investičné firmy a zjednocujú požiadavky na ne.⁷

Pretože nariadenie CRR a smernica CRD IV zásadným spôsobom zmenili predtým platný systém, štruktúru a obsah bankovej regulácie, bolo na úrovni členských štátov a teda aj na úrovni Slovenskej republiky nevyhnutné pristúpiť k ich implementácii v národnej legislatíve v maximálne konzistentnej miere. Implementácia v slovenskej legislatíve si vyžiadala zásadne nový prístup k legislatívnym normám, ktorými sa predchádzajúce znenia CRD implementovali, pričom bolo potrebné preveriť možný dosah zmien až na úroveň principiálnych právnych noriem.

Vychádzalo sa najmä zo skutočnosti, že pri nariadení sa implementácia do právneho poriadku členského štátu nepredpokladá, pretože nariadenie je v členskom štáte priamo uplatniteľné odo dňa platnosti. Bolo preto nevyhnutné dôkladne preskúmať platné právne predpisy (časti zákonov a opatrení) obsahujúce implementáciu najmä tých častí predchádzajúcich znení smernice CRD, ktoré boli prenesené do nariadenia CRR, identifikovať tieto časti a čo najskôr, v súlade s dátumom účinnosti nariadenia CRR, ich v národnej legislatíve upraviť, resp. zrušiť. Bolo pritom taktiež nevyhnutné zabrániť vzniku neprehľadnosti slovenskej právnej úpravy bankovej regulácie a právnej neistote používateľov (regulovaných subjektov).

Ako už bolo uvedené, nariadenie CRR je priamo účinné a jeho transpozícia sa nepredpokladá, resp. je zakázaná. Naproti tomu smernica CRD IV si vyžadovala implementáciu do národnej legislatívy. Mohla preto vzniknúť predstava, že je možné nezaoberať sa urgentne nariadením CRR z toho dôvodu, že nariadenie CRR je v Slovenskej republike priamo účinné bez potreby, resp. bez možnosti transpozície, a príslušné ustanovenia v slovenskej legislatíve, ktoré sú transpozíciou predchádzajúcich znení smernice CRD a ktoré budú nahradené ustanoveniami priamo platného nariadenia CRR, sa stanú obsolentnými. Z tejto predstavy by teoreticky mohol vyplývať záver, že bolo potrebné primárne sa zaoberať transpozíciou smernice

- 1 Tento príspevok vyjadruje názor autora a nepredstavuje stanovisko Národnej banky Slovenska.
- 2 Pozri aj Tašková, Jana: Výzvy novej regulácie po zavedení pravidiel Bazilej III, Biatec, 9/2011; Szpyrc, Miroslav – Novota, Daniel: Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR, Biatec, 7/2013.
- 3 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činnosti úverových inštitúcií (prepracované znenie).
- 4 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/49/ES zo 14. júna 2006 o kapitálovej primeranosti investičných spoločností a úverových inštitúcií (prepracované znenie).
- 5 Pozri <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&qid=1433614108052&from=SK>; aktuálne a interaktívne anglické znenie CRR vrátane všetkých regulačných a vykonávacích technických predpisov, usmernení a odpovedí v rámci procesu Q&A je dostupné na stránke Európskeho orgánu pre bankovníctvo (tzv. Single Rulebook EBA): <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook/interactive-single-rulebook/-/interactive-single-rulebook/toc/504>
- 6 Pozri <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1433614705908&uri=CELEX:32013L0036>; aktuálne a interaktívne anglické znenie CRD IV vrátane všetkých regulačných a vykonávacích technických predpisov, usmernení a odpovedí v rámci procesu Q&A je dostupné na stránke Európskeho orgánu pre bankovníctvo (tzv. Single Rulebook EBA): <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook/interactive-single-rulebook/-/interactive-single-rulebook/toc/2>
- 7 Pozri aj Krčmár, Matej: Aktuálny stav procesu prijímania návrhu novej regulácie CRD IV/CRR, Biatec, 8/2012.

8 Opatrenie Národnej banky Slovenska z 9. decembra 2014, ktorým sa ustanovujú národné voľby pre inštitúcie podľa osobitného predpisu, http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Legislative/_Vestnik/OPAT23-2014.pdf

9 Pozri § 114b ods. 2 a 3 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zme-
ne a doplnení niektorých zákonov.

CRD IV z dôvodu nevyhnutnosti jej implementácie. Táto predstava však bola chybná, keďže medzi nariadením CRR a smernicou CRD IV sú systémove väzby. Preto bolo potrebné chápať nariadenie CRR a smernicu CRD IV ako „balík“ a pristupovať k nim ako k jednému, jednotnému a vzájomne previazanému celku.

Podľa nariadenia CRR a smernice CRD IV má Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA) pripraviť rad regulačných a vykonávacích technických štandardov (technických predpisov), ktoré následne môžu byť vydané vo forme nariadenia. EBA má taktiež povinnosť pripraviť rad usmernení (*guidelines*). Nariadenie CRR a smernicu CRD IV bolo preto potrebné analyzovať aj z tohto uhla a uviesť si, že transpozícia nariadenia CRR a smernice CRD IV neznamena „iba“ transpozíciu niekoľkých stoviek strán tohto nariadenia a smernice, ale následne aj vyrovnanie sa s týmito technickými predpismi, vydanými vo forme nariadení, ako aj s usmerneniami EBA. Napokon aktivity NBS v súvislosti s technickými štandardmi a usmerneniami prebiehajú aj v súčasnosti.

Pri transpozícii nariadenia CRR sa vynorila aj otázka technických ťažkostí. Išlo napríklad o skutočnosť, že implementácia predchádzajúcich znení smernice CRD nebola napriek všeobecne rozšírenému názoru realizovaná vždy spôsobom „copy/paste“. Na mnohých miestach išlo o pomerne premyslený a sofistikovaný spôsob implementácie, resp. transpozície, ktorý nebol iba jednoduchým prevedením textu smernice do slovenskej legislatívy. Zreteľne sa to prejavovalo napríklad v prípadoch, keď text smernice CRD bol v implementácii do príslušných slovenských predpisov doplnený o pasáže, ktoré pochádzali z iných súvisiacich ustanovení smernice CRD, alebo o pasáže, ktorých pôvod bol „nesmernicový“ (tzv. *goldplating*). Bolo to tak napríklad preto, že tieto doplnené pasáže odrážali iné slovenské legislatívne normy, resp. reagovali na aktuálny stav bankového sektora v Slovenskej republike. Bolo potrebné zvažovať riziko, že sa tieto do určitej miery problematické pasáže plošným vymazávaním ustanovení v slovenských právnych normách na základe textu priamo účinného nariadenia CRR jednoducho „stratia“. Práve tieto problematické pasáže však majú, resp. môžu mať svoj význam v období účinnosti nariadenia CRR. Ich identifikácia bola jednou z náročných výziev transpozície.

Podľa nariadenia CRR a smernice CRD IV má členský štát, resp. príslušný orgán (v Slovenskej republike spravídla NBS) rad povinností, napríklad určiť, povoliť, vyňať a pod. Nariadenie CRR a smernicu CRD IV bolo potrebné analyzovať aj v tomto svetle a určiť postupy, ktorý orgán a akým spôso-

bom bude tieto konkrétne povinnosti vykonávať, resp. určiť tieto postupy až na úroveň konkrétneho útvaru v rámci NBS.

Otázka určenia postupov, ktorý orgán a akým spôsobom bude konkrétne povinnosti vykonávať, bola obzvlášť závažná v súvislosti s nariadením CRR. Nariadenie CRR na mnohých miestach udeľuje povinnosti členskému štátu, resp. príslušnému orgánu vybrať si určitý postup alebo zaviesť určitú výnimku. Ide o tzv. možnosti a národné výnimky (*options and national discretions*, OND), teda (národné) oprávnenia členského štátu alebo príslušného orgánu vybrať si z dvoch alebo viacerých možností alebo zaviesť na určitý postup výnimku. Inými slovami, zaviesť pravidlá odchylné od základovej regulácie.

Tu bolo nevyhnutné analyzovať, ktoré z týchto ustanovení sú vykonateľné iba na základe textu nariadenia CRR a teda nepotrebujú žiadny ďalší výklad (tzv. *case by case*, resp. individuálne OND) a ktoré z týchto ustanovení si vyžadujú rozpracovanie vo vnútroštátnej právnej norme (tzv. všeobecné OND). Zároveň bolo potrebné určiť úroveň, na ktorej majú byť príslušné ustanovenia CRR rozpracované v rámci národnej legislatívy (zákon, vyhláška, opatrenie a pod.).

Týmto vnútroštátnym predpisom sa stalo opatrenie Národnej banky Slovenska⁸ na základe splnomocňovacieho ustanovenia v zákone o bankách⁹. Zámerom tohto opatrenia bolo určiť vybrané všeobecné národné oprávnenia vyplývajúce z nariadenia CRR, pričom sa ním uplatnili jednotlivé národné požiadavky, limity, metódy, úrovne, koeficienty, percentuálne miery, podiely a iné pravidlá, ktoré z nariadenia CRR vyplynuli.

Okruh vybraných OND bol zadefinovaný na základe doterajších skúseností vyplývajúcich z oblasti regulácie finančného trhu, ktorých základ tvorili analytické podklady s uplatnením obozretného prístupu. Zohľadnili sa tiež nové požiadavky na podnikanie bánk určené nariadením CRR, ako aj aktuálne podmienky na finančnom trhu.

So zreteľom na už uvedenú priamu účinnosť nariadenia CRR a z toho vyplývajúcu zvýšenú mieru rigidnosti bankovej regulácie v rámci celej Európskej únie sa národné oprávnenia a najmä ich reálne uplatnenie stali dôležitým nástrojom, ktorým sú príslušné národné orgány aspoň do určitej miery schopné zohľadňovať aktuálny stav, špecifiká a vývoj na finančnom trhu v jednotlivých krajinách. Táto skutočnosť, ale aj iné, tu neuvedené implikácie sú dôvodom, prečo sa aktuálna iniciatíva Európskej centrálnej banky smerujúca k plošnej unifikácii uplatnenia národných oprávnení vo vzťahu k bankám v eurozóne, ktoré sú pod dohľadom Európskej centrálnej banky, javí ako nanajvýš diskutabilná.

Analýza daňových opatrení na podporu kapitálového trhu

Tomáš Ambra
Národná banka Slovenska

Vláda Slovenskej republiky prednedávnom predstavila svoju víziu podpory kapitálového trhu prostredníctvom úprav v zdanení kapitálových výnosov. Návrh je posunom oproti súčasnému stavu, jeho budúce účinky sú však otáznе.

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, bol vypracovaný na základe úlohy¹ z Konceptie rozvoja kapitálového trhu, ktorú vláda SR prijala v apríli 2014, predložiť na rokovanie vlády návrh novely zákona o dani z príjmov s cieľom podporiť investovanie na kapitálovom trhu.

V samotnej koncepcii bol náčrt opatrení o niečo konkrétnejší. Novelizácia zákona o dani z príjmov by mala obsahovať:

- zavedenie časových testov,
- zavedenie tzv. investičných účtov,
- stanovenie primeranej hranice oslobodenia príjmov z predaja cenných papierov prijatých na obchodovanie na regulovaných trhoch (burzy cenných papierov),
- iné alternatívne opatrenia na podporu dlhodobého investovania na kapitálovom trhu a na podporu investícií z alternatívnych investičných fondov do malých a stredných podnikov.

Čo teda finálny návrh, ktorý vláda prijala 27. mája 2015, obsahuje? Výsledkom sú dve nové daňové úľavy:

1. Zavádza sa časový test príjmov z cenných papierov prijatých na obchodovanie v trvaní jedného roka, t. j. príjmy dosiahnuté z prevodu týchto cenných papierov sú oslobodené od dane z príjmu, ak doba medzi ich nadobudnutím a predajom presiahne jeden rok.
2. Zavádza sa tzv. dlhodobé investičné sporenie, čo znamená, že pokiaľ daňovník dosiahne príjmy z predaja cenných papierov, resp. iných finančných nástrojov držaných v riadenom portfóliu počas 15 rokov, tieto príjmy budú oslobodené od dane z príjmu. Zároveň však má dlhodobé investičné sporenie viacero obmedzení:
 - a) cenné papiere a iné finančné nástroje, ktoré sú súčasťou portfólia, musia byť prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu alebo na obdobnom zahraničnom regulovanom trhu. Portfólio môže byť zložené aj z nových emisií, pri ktorých však musí existovať záväzok emitenta požiadať o ich prijatie na obchodovanie na regulovanom trhu do jedného roka od dátumu vydania emisie,
 - b) počas 15 rokov nesmie byť z portfólia daňovníkovi vyplatené plnenie,
 - c) do tohto portfólia môže daňovník investovať maximálne 3 000 eur za jeden kalendárny rok.

Zavedenie oboch úľav (časového testu a dlhodobého investičného sporenia) sa odôvodňuje potrebou zvýšenia daňovej motivácie obyvateľstva investovať na kapitálovom trhu z dôvodu podpory jeho rozvoja a zvýšenia financovania slovenskej reálnej ekonomiky z dlhodobých úspor obyvateľstva. Tieto ciele sú konzistentné s prijatou Konceptiou rozvoja kapitálového trhu.

ČASOVÝ TEST

V prípade zavedenia časového testu už obdobný nástroj v slovenskej legislatíve v minulosti existoval, bol však zrušený pri daňovej reforme. Ide o pomerne bežný nástroj daňovej motivácie, keďže obdobné inštitúty sú už zavedené vo viacerých členských krajinách OECD. Je preukázané, že zavedením tohto inštitútu sa uvedené krajiny snažia stimulovať rast úspor a investovania, ako aj rozvoj miestneho kapitálového trhu.² Na druhej strane zavedenie časových testov môže mať negatívny vplyv na efektívne alokovanie zdrojov v ekonomike (tzv. „lock-in“ effects)³ a celkovo deformovať trhový mechanizmus.

Návrh zákona predpokladá plošný a zároveň pomerne krátky časový test na príjmy z akýchkoľvek cenných papierov prijatých na obchodovanie na regulovanom trhu alebo na obdobnom zahraničnom regulovanom trhu, čo je v súlade s predstavou načrtnutou v Konceptii rozvoja kapitálového trhu. Argumentom v prospech nastavenia časového testu môže byť záujem o zvýšenie likvidity slovenského kapitálového trhu, ktorá je dlhodobo extrémne nízka. Proti tomu však stoja dve úvahy. Po prvé, pri nízkom množstve emisií na slovenskom regulovanom trhu a najmä vzhľadom na ich nízku kvalitu bude pravdepodobne daňová úľava vo forme časového testu využívaná na príjmy z predaja zahraničných cenných papierov, keďže cenné papiere môžu byť prijaté nielen na slovenskej Burze cenných papierov v Bratislave, a. s. (BCPB), ale aj na akomkoľvek inom regulovanom trhu v zahraničí. Po druhé, ak by sa aj v budúcnosti prijali na trh nové a kvalitné emisie, dôležitým aspektom navrhovanej úpravy je, že príjem, ktorý je oslobodený od dane, nemusí vzniknúť predajom cenného papiera prostredníctvom obchodu na regulovanom trhu, ale bude postačovať, ak cenný papier je na obchodovanie na regulovanom trhu

¹ Úloha C.3. uznesenia vlády SR č. 191/2014 zo dňa 23. 4. 2014 s cieľom podporiť investovanie na kapitálovom trhu.

² *Taxation of Capital Gains of Individuals: Policy Considerations and Approaches*, OECD Tax Policy Studies, No. 14, OECD (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj) Publishing 2006, s. 64.

³ *Tamže*, s. 49 – 63.

4 Daňové úľavy s otáznym efektom,
Luboslav Kačalka, Xénia Makarová,
časopis TREND, 28. mája 2015,
s. 52 – 53.

prijatý. V konečnom dôsledku tak beneficiantom tohto opatrenia nemusí byť ani slovenský kapitálový trh v zmysle zvýšenia počtu a kvality emisií a ani samotná BCPB v zmysle zvýšenia likvidity jej regulovaného trhu, resp. zvýšenia jej príjmov z realizovaných transakcií na regulovanom trhu.

DLHODOBÉ INVESTIČNÉ SPORENIE

V Konceptii rozvoja kapitálového trhu sa pri úvahách o zavedení daňového zvýhodnenia pre dlhodobé investičné sporenie vychádza z modelov, ktoré fungujú vo Veľkej Británii (tzv. ISA účty) alebo v Spojených štátoch amerických (tzv. IRA účty). Na tomto mieste je potrebné spomenúť, že kým americké IRA účty sú osobnými dôchodkovými finančnými produktmi, keďže výber z nich je možné realizovať až pri dosiahnutí minimálnej vekovej hranice sporiteľa, ISA účty vo Veľkej Británii sú finančnými produktmi podporujúcimi dlhodobé investičné sporenie nie nevyhnutne na účely sporenia na dôchodok. Z vyššie uvedených podmienok dlhodobého investičného sporenia, ktoré je súčasťou návrhu novely zákona o dani z príjmov je zrejmé, že vláda sa rozhodla skôr pre britský model a dlhodobé investičné sporenie nie je nastavené ako osobný dôchodkový produkt. Práve na toto nastavenie bola zameraná kritika dlhodobého investičného sporenia zo strany viacerých účastníkov trhu,⁴ ktorým sa takéto nastavenie zdalo prídlhé na podporu kapitálového trhu a zároveň príkratke na produkt zameraný na osobné dôchodkové sporenie. Domnievam sa však, že táto kritika nie je úplne oprávnená. Bez ohľadu na to, že v súvislosti s narastajúcim problémom starnutia obyvateľstva je potreba zavedenia osobného dôchodkového sporenia aktuálna a potrebná, ak bolo zámerom vyplývajúcim z Konceptie rozvoja kapitálového trhu podporiť financovanie reálnej ekonomiky, nastavená dĺžka dlhodobého investičného sporenia môže byť vhodná. Pätnásťročný časový horizont je totiž dostatočný na financovanie rôznych investičných projektov, či už z oblasti nehnuteľností alebo infraštruktúry, a na Slovensku v súčasnosti nie sú finančné produkty, ktoré by takéto operácie dostatočne podporovali. Jedným z príkladov sú napríklad fondy nehnuteľností, ktorými sa financujú aj developerské projekty v oblasti nehnuteľností. Tie sú však limitované požiadavkami na likviditu, keďže musia umožňovať redemáciu svojim podielnikom. Uzavreté podielové fondy sa na slovenskom trhu nevyskytujú, napriek tomu, že naša legislatíva to umožňuje. Práve podpora prostredníctvom daňovej úľavy môže byť dodatočnou motiváciou pre investorov poskytnúť svoje finančné prostriedky na dlhšie časové obdobie bez možnosti predčasného výberu, čo je nevyhnutným predpokladom financovania podnikateľských aktivít priamo prostredníctvom kapitálového trhu.

MOŽNÉ ALTERNATÍVNE NASTAVENIE DAŇOVÝCH ÚĽAV

Časový test, ako aj dlhodobé investičné sporenie sú zamerané plošne na akékoľvek cenné papiere

prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu. Návrh teda poskytuje prostredníctvom uvedených daňových úľav motiváciu na investície aj do takých cenných papierov, ktoré sú už dnes na trhu a ich primárnym cieľom nie je priamo financovať reálnu ekonomiku. Príkladom sú napríklad štátne dlhopisy alebo hypotekárne záložné listy, ktoré tvoria významné časti portfólií fondov kolektívneho investovania alebo dôchodkových fondov, resp. doplnkových dôchodkových fondov.

Pokiaľ malo byť cieľom zavedenia uvedených daňových úľav naozaj zvýšenie financovania reálnej ekonomiky prostredníctvom kapitálového trhu, časový test aj dlhodobé investičné sporenie mali byť zamerané na tie finančné nástroje, ktorými sa reálna ekonomika priamo financuje. Mohli by to byť napríklad korporátne cenné papiere nezávisle od toho, či sú prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu, avšak s výnimkou cenných papierov vydávaných finančnými inštitúciami. Ďalej by mohlo ísť napríklad o cenné papiere fondov rizikového kapitálu alebo iných fondov kolektívneho investovania investujúcich do reálnej ekonomiky. Takéto zacielenie daňových úľav má však svoju nevýhodu vo zvýšenej zložitosti posudzovania prípustných cenných papierov, resp. oprávnenosti výhod z daňových úľav časového testu a dlhodobého investičného sporenia.

Okrem toho pri dlhodobom investičnom sporení je obmedzenie len na cenné papiere prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu problematické aj z pohľadu rizika, ktoré sa bude nachádzať v portfóliách retailových investorov. Ak vezmeme do úvahy, že ročne investovaná suma môže byť najviac 3 000 eur, bude v prvých rokoch sporenia v riadených portfóliách buď príliš málo nástrojov (diverzifikácia bude nízka) a riziko relatívne vysoké, alebo naopak viac nástrojov, avšak s vyššími transakčnými nákladmi, čo môže vyústiť do ekonomickej neperspektívnosti takehoto produktu na trhu. V takom prípade sa zdá rozšírenie o fondy kolektívneho investovania, ktoré sú zo svojej podstaty diverzifikovanými nástrojmi, legitímne.

Nie dĺžka časového testu alebo dlhodobého investičného sporenia, ale skôr ich plošné zacielenie na akékoľvek cenné papiere prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu je dôvodom, prečo pôvodné zámery vyplývajúce z Konceptie rozvoja kapitálového trhu nemusia byť naplnené. V širšej úvahe sa nazdávam, že aj keď je zavedenie časového testu a dlhodobého investičného sporenia v zásade v súlade s koncepciou, ich nastavenie mohlo byť iné a viac zamerané na podporu dlhodobých úspor obyvateľstva a na financovanie slovenskej reálnej ekonomiky. Toto by oproti súčasnému plošnému návrhu znamenalo, že možné negatívne dopady časového testu a dlhodobého investičného sporenia v zmysle trhovej deformácie by boli vyvážené potenciálnymi benefitmi pre verejný záujem – rast dlhodobých úspor najmä s účelom ich použitia na dôchodok a rast ekonomiky vrátane rastu zamestnanosti.

Poistenie kybernetických rizík

Matúš Medvec a Júlia Čillíková¹
Národná banka Slovenska

Elektronizácia a internetový fenomén majú za následok, že pravdepodobnosť kybernetického útoku v akejkoľvek z jeho podob je často vyššia ako pravdepodobnosť poistnej udalosti, akou je klasická dopravná nehoda. Jedným z dôvodov je aj fakt, že počet osôb s prístupom k internetovým službám a technológiám je vyšší ako počet vlastníkov osobných motorových vozidiel. Štandardné poistné produkty síce poistenie kybernetických rizík poznajú, zväčša však v časti výluk z poistenia. To znamená, že poistné krytie pri klasických produktoch (napríklad pri poistení zodpovednosti za škodu a poistení majetku) nezahŕňa kybernetické riziká. Práve z dôvodu existencie tejto „diery na trhu“ sa vytvára nová oblasť poistenia, ktorou je práve poistenie kybernetického rizika².

Cieľom útokov sa stávajú aj bežní používatelia, a to práve pre ich slabšie zabezpečenie. Inokedy sa môžeme stretnúť so sofistikovanými útokmi na veľké spoločnosti, ktorých cieľom môže byť know-how alebo obchodné tajomstvo konkurencie. Treba však poznamenať, že bezpečnostný systém subjektu je taký dokonalý, ako je voči útokom odolný jeho najslabší článok, a preto je potrebné vyhnúť sa situáciám, keď menej zabezpečená časť spôsobí nabúranie do celého systému.

Z tohto pohľadu bude nadobúdať oblasť poistenia kybernetického rizika čoraz väčšiu dôležitosť, a teda tlak nebude len na nové a lacnejšie produkty, ale aj na zákonodarcu, aby sa tomuto poisteniu dali mantinely, ktoré by sa inak mohli prekračovať. Význam kybernetického rizika umocňuje aj fakt, že dnes dôsledok kybernetického útoku môže byť oveľa vážnejší ako dôsledky izolovaného teroristického útoku na hardvérové vybavenie (ak porovnáваме škodu výlučne na nehmotnom majetku).

HISTÓRIA

Prvé vírusy sa masovejšie rozšírili začiatkom nového milénia, neskôr sa hekovanie a kybernetické útoky začali využívať na diskrétné zásahy do informačných systémov medzi štátmi a približne od roku 2010 sa rozšírili komplexnejšie útoky z rôznych dôvodov (či už to bola špionáž, získanie konkurenčnej výhody, know-how, podvody, sabotáž alebo terorizmus). Inými slovami, vystavenie fyzických či právnických osôb uvedeným hrozbám má rapidne rastúcu tendenciu, ktorá má priamoúmerný charakter s technologickým pokrokom a inováciami.

Rozsah a aktuálnosť tejto problematiky možno demonštrovať najviac pertraktovanými prípadmi v celosvetovom meradle. Ich dôsledky hovoria práve v prospech existencie kybernetického poistenia. Za zmienku stojí prípad spoločnosti Sony z roku 2011, keď boli odcudzené dáta viac než 77 miliónov užívateľov (prostredníctvom známej hracej konzoly). V súvislosti s týmto útokom spoločnosť Sony vynaložila prostriedky v objeme 171 miliónov dolárov. Napokon bola nútená prerušiť sieť komunikujúcu s konzolami na viac než jeden mesiac a vyrovnať sa so stratou dôvery zo strany zákazníkov.

Ďalším známym prípadom je Irán a tzv. operácia olympijské hry. Uvedená sabotáž sa týka samotného štátu a nie súkromného subjektu. V roku 2010 mal kybernetický útok za následok zásah do riadenia vývoja a používania nukleárných zariadení v krajine. Zaujímavosťou je, že napriek vysokej ostráživosti a izolovanosti serverov od vonkajšieho sveta sa útočníkom podarilo prepašovať vírus zvnútra organizácie prostredníctvom USB kľúča.

TRH A JEHO VÝVOJ

Poistenie kybernetického rizika sa prvýkrát objavilo v druhej polovici deväťdesiatych rokov, no jeho rozšírenie sa zaznamenalo približne pred desiatimi rokmi. V tomto období sa vyskytli prvé rozsiahlejšie kybernetické útoky jednak na štáty, respektíve na štátne orgány, ale aj na súkromné spoločnosti (najmä v zbrojárskom priemysle). Práve vtedy sa začal používať pojem kybernetická kriminalita.

Najväčší trh je, prirodzene, v USA, keďže práve tam spoločnosti čelili najväčšiemu počtu útokov. Aj z tohto dôvodu má trh poistenia kybernetických rizík v USA hodnotu viac ako miliardu dolárov s ročným rastom nad úrovňou 20 %.³ Napriek tomu aj dnes zostáva fragmentovaný. Legislatíva v Spojených štátoch na to už stihla aspoň sčasti zareagovať a všetky porušenia bezpečnostných pravidiel súvisiace s osobnými údajmi podliehajú oznamovacej povinnosti príslušným orgánom.

Donedávna mal v USA klient kupujúci obdobné produkty príjem od 100 miliónov do 1 miliardy dolárov. Dnes sa však tieto produkty stávajú populárnymi aj medzi menšími klientmi (poistenie kybernetických rizík má zatiaľ približne 31 % firiem v USA). Na druhej strane si treba uvedomiť, že strojcovia kybernetických útokov svoje ciele nachádzajú aj medzi malými a strednými spoločnosťami, keďže často práve tie nemajú dostatok prostriedkov na pasívne či aktívne odvrátenie útokov.

Podľa Washington Times sa škody spôsobené počítačovou kriminalitou vyšplhajú len v USA ročne na 24 až 120 miliárd dolárov. To má za následok, že na zamedzenie počítačovej kriminality celosvetovo investuje 300 až 400 miliárd dolárov.⁴

Legislatíva vo Francúzsku dovoľuje uložiť sankciu do výšky 5 % z ročného obrátu spoločnosti

- ¹ Názory a postoje autorov v tomto článku nemusia odrážať stanoviská a postoje NBS.
- ² OECD, Cybersecurity Policy Making at a Turning Point. Dostupné na <http://www.oecd.org/sti/ieconomy/cybersecurity%20policy%20making.pdf>
- ³ Rundesová, T. Poistite sa proti hackerom. Ide to aj u nás. Dostupné na: <http://hnporada.hnonline.sk/clanky-168/poistite-sa-proti-hackerm-ide-to-aj-u-nas-611750>
- ⁴ Washington Times, Cybercrime costs the U.S. economy billions of dollars annually: study. Dostupné na: <http://www.washingtontimes.com/news/2013/jul/23/cybercrime-costs-us-economy-billions-dollars-annua/>

5 Európska Komisia. Digitálna Agenda.

Dostupné na: <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/cybersecurity>

6 Európska Komisia. Digitálna Agenda.

Dostupné na: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/communication-cybersecurity-strategy-european-union-%E2%80%93-open-safe-and-secure-cyberspace>

7 KPMG. Cyber crime: Insurers in the firing line. Dostupné na <http://www.kpmg.com/global/en/issuesandinsights/articlespublications/frontiers-in-finance/pages/cyber-crime-insurers-firing-line-fs.aspx>

8 Jarkovský, A. Poistenie kybernetických rizík. Dostupné na http://intranet1.renomia.cz/_sys_/FileStorage/download/8/7860/01_2014_it-systems_pojisteni-kybernetickych-rizik_final-pdf.pdf?nc=1

v prípade porušenia zabezpečenia dát. Taktiež v Nemecku môžu úrady za obdobné porušenie uložiť pokutu do výšky 300 tisíc EUR. Ochranu kybernetickej bezpečnosti na Slovensku, respektíve sankčné mechanizmy zo strany orgánov štátnej správy poznáme len prostredníctvom vynucovania pravidiel ochrany osobných údajov Úradom na ochranu osobných údajov. Ten v prípade, že sú porušené pravidlá nakladania s osobnými údajmi iných osôb, môže ukladať sankčné opatrenia. Oblasť ochrany iných druhov dát a vôbec ochrana pred kybernetickými útokmi nie je v našej legislatíve detailne rozpracovaná.

Európa a jej inštitúcie sa tejto oblasti aktívne venujú.⁵ Vnímajú ju ako nevyhnutnú na zabezpečenie rastu internetovej ekonomiky. Podľa prieskumu Európskej komisie sa dnes pri elektronických platbách cíti bezpečne len 12 % finančných spotrebiteľov.

Už počas roku 2014 vypracovalo Jednotné výskumné centrum Európskej komisie dokument, ktorý sa ako prvý zaoberal otázkou kybernetickej bezpečnosti z pohľadu EÚ. Dnes tvorí základ pre stratégiu kybernetickej bezpečnosti EÚ⁶ v rámci digitálnej agendy európskych inštitúcií. Jej cieľom je vytvorenie priestoru najvyššieho svetového štandardu elektronickej bezpečnosti (výmenou informácií, spoločným riešením a koordináciou proti masívnym kybernetickým útokom a pod.).

DÔVODY NA EXISTENCIU UVEDENÉHO DRUHU POISTENIA

Informatizácia spoločnosti so sebou priniesla nielen uľahčenie života, ale aj s tým spojené nové druhy hrozieb. Patria k nim kybernetické riziká, ktoré sa týkajú najmä firiem pracujúcich s veľkým objemom dát, teda aj finančné inštitúcie, ktoré tieto dáta spracúvajú ako nevyhnutnú súčasť svojho biznisu.

Elektronické služby, internet, počítačové databázy a zdieľanie dát má v ostatných rokoch rapídne rastúcu tendenciu. Ako každá nová technológia, i tieto so sebou priniesli nové hrozby. Dnes už drvivá väčšina obyvateľov rozvinutých krajín používa smartfóny so sociálnymi médiami (Facebook, Twitter, Google plus), cez ktoré sa dostávajú k svojim osobným údajom. Priestorom pre hekerov, ktorí sa snažia o prístup k uschovaným údajom, sú aj cloudové služby.

V súkromných spoločnostiach dochádza k optimalizácii nákladov a lepšiemu vykazovaniu dát pre kvalifikovanejšie manažérske rozhodnutia prostredníctvom tzv. *Big Data*, čiže spracúvaním dát do využiteľných a porovnateľných prehľadných výstupov. Je preto nepochybné, že takéto databázy v sebe ukrývajú obrovské možnosti, ale sú najmä zaplnené citlivými údajmi pre konkrétnu spoločnosť.

Faktom však je, že drvivá väčšina kybernetických útokov sa realizuje prostredníctvom veľmi jednoduchých spôsobov využívajúcich minimálne zabezpečenie obetí.

S rozvojom elektronizácie a širokým využívaním elektronických systémov a databáz nielen na

vnútorné použitie organizácie, ale aj na komunikáciu s tretími stranami sa hrozba kybernetického útoku stáva čoraz reálnejšou a dôsledok takéhoto útoku môže mať v určitých prípadoch až likvidačné následky.

RIZIKÁ, PRED KTORÝMI SA TREBA CHRÁNIŤ

Kybernetická kriminalita môže mať rôzny pôvod a príčinu. Stručne možno poznamenať, že rozlišujeme jednoduché útoky hekerov na málo zabezpečené subjekty a potom rafinované a oveľa zložitejšie útoky, ktoré cielene prelomia aj pokročilé zabezpečenie. Toto rozdelenie je dosť zjednodušené a keďže kybernetické zločiny sa objavili vo viacerých podobách, v súčasnosti možno identifikovať nasledujúce druhy:

- organizovaná kriminalita – charakterizuje ju veľká pokročilosť a rafinované taktiky na prelomenie zabezpečených sietí. Cieľom je získať majetkový prospech;
- drobní hekeri – ich cieľom je získať prospech predajom ukradnutých dát alebo duševného vlastníctva. Ide o najbežnejšiu formu kybernetickej kriminality;
- tzv. hektivisti⁷ – hekeri, ktorí útočia na oficiálne kontá inštitúcií s cieľom poukázať na slabú ochranu; charakterizuje ju výrazne menšia nebezpečnosť ako v prípade vyššie uvedených druhov. Do tejto kategórie spadajú aj aktivisti bojujúci proti testovaniu liekov na zvieratách a pod.;
- kybernetická kriminalita zo strany štátov (napr. totalitné režimy) – príkladom je nedávny útok na spoločnosť Sony. Ciele útokov sú často politicko-ekonomické. Sú známe prípady, keď sa pri cezhraničnom zlúčení alebo splynutí spoločností stratili elektronicky prevádzané finančné prostriedky;
- terorizmus – útok s cieľom poškodiť a destabilizovať, a nie získať materiálny prospech. Terčom sú často laboratória alebo vojenské výskumné zariadenia.

Možno spomenúť, že z pohľadu internej klasifikácie súkromných spoločností patrí ochrana pred kybernetickým rizikom medzi operačné riziká. Subjekt, resp. pôvodca kybernetického útoku môže byť veľmi rôznorodý, na druhej strane aj zásah a poškodenie, ktoré spôsobí, často varíuje. V súvislosti s kybernetickou kriminalitou hrozia najčastejšie tieto riziká:⁸

- obmedzenie prístupu k informačným systémom spoločností alebo prerušenie poskytovaných webových služieb (kódovanie, výpadok siete, zlyhanie počítačov a vírusy, ktoré môžu zničiť dáta, poškodiť hardvér, ochromiť systémy alebo prerušiť prevádzku spoločnosti),
- krádež citlivých alebo osobných informácií alebo zdravotných záznamov, prípadne manipulácia s nimi,
- získanie neoprávneného prospechu (prevod elektronických peňazí),
- poškodenie dobrého mena a strata dôvery (autorské práva, obchodná značka).

PREDMET POISTENIA

Predmet poistenia možno exaktne identifikovať až po analýze expertmi z oblasti informačných technológií. Problémom však zostáva upisovanie, teda odhadovanie rizika a následne výpočet poistného. To nerozlučne súvisí s faktom, že predmetný trh je nový, neexistuje dostatok historických dát a ak je aj určité penzum dát k dispozícii, môžu byť veľmi heterogénne (napr. odcudzenie údajov v banke môže mať oveľa väčšie dôsledky, ako keď sa to stane v športovom klube, ktorý eviduje len základné identifikátory svojich členov). Poistovne tak majú ťažkú úlohu pri stanovovaní poistného z údajov dostupných na trhu. Môže to viesť buď k príliš drahým a nedostupným produktom, alebo na druhej strane k produktom, ktoré nebudú kryť dostatočný rozsah rizík a teda budú poskytovať obmedzený okruh poistných plnení.

Ak by sme mali charakterizovať poistenie kybernetického rizika, zaradili by sme ho medzi hybridné poistné produkty, teda produkty zložené z viacerých častí. Prvou je majetkové poistenie, čiže poistenie za škody spôsobenému poistenému. Druhou je poistenie zodpovednosti za škodu, ak vzniknú škody tretím osobám.

Poistenie môže v najširšom rozsahu zahŕňať identifikáciu úniku údajov, opatrenia na nápravu poškodení spôsobených kybernetickým zásahom, náhradu nákladov spojených s medializáciou, s vyšetrovaním zdroja úniku, náhradu právnych nákladov súvisiacich s únikom dát, ako aj nákladov na notifikáciu dotknutých subjektov, obnovenie prerušenia prevádzky v dôsledku útoku, straty na zisku, poistenie prípadného vydierania spoločnosti, nečestného konania zamestnanca, škody tretích strán súvisiace s kybernetickým útokom či poistenie pokuty udelennej orgánom dohľadu.

UZATVÁRANIE POISTNEJ ZMLUVY A JEJ ŠPECIFIKÁ

Poistenie kybernetického rizika sa uzatvára tak ako ostatné klasické druhy poistenia poistnou zmluvou. Tá ustanovuje podmienky, predmet a rozsah poistenia. Zahŕňa tiež výluky z poistenia spolu s limitmi poistného krytia. Treba poznamenať, že väčšinou nejde o formulárovú zmluvu, ale o individuálne dohodnutý a pomerne zložitý kontrakt (vysoká individualizácia v dôsledku špecifických podmienok pri rôznych poistených subjektoch, a to aj z dôvodu, že ide o pomerne citlivý poistný produkt).

Pri uzatváraní poistnej zmluvy je najdôležitejšie uviesť si a riadne identifikovať potenciálne hrozby pre konkrétnu spoločnosť. Zovšeobecňovanie v tomto prípade vôbec nie je na mieste, a to najmä z dôvodu, že menšia spoločnosť, napríklad s piatimi zamestnancami, bude mať určite iné potreby ako spoločnosť so stovkami zamestnancov. Okrem toho pri zvažovaní poistného krytia môže mať ešte významnejší vplyv predmet činnosti spoločnosti (napríklad či ide o spoločnosť pôsobiacu v sektore informačných technológií alebo maloobchodnej spoločnosti, ktorá pôsobí v oblasti prevádzkovania občerstvenia). V oblasti in-

formačných technológií a pri spracúvaní citlivých dát možno predpokladať značne vyššiu expozíciu kybernetickým útokom a s nimi súvisiacim rizikám. Je nutné pripomenúť, aby sa nezanedbala identifikácia potenciálnych hrozieb expertom v danej oblasti; či už to bude interný zamestnanec oddelenia informačných technológií alebo externý spolupracovník, ktorý vypracuje audit a identifikuje oblasti, ktoré je vhodné zahrnúť do poistného krytia.

Potenciálne hrozby sa najčastejšie zaznamenávajú v dotazníku pred podpisom poistnej zmluvy a najmä z toho dôvodu je dobré zabezpečiť si tieto údaje pred stretnutím so zamestnancom poistovne alebo s finančným agentom. Predíde sa tak kúpe produktov, ktoré sú pre danú spoločnosť absolútne nadbytočné.

Pre výpočet poistného bude pravdepodobne poistovňa zvažovať parametre ako predmet činnosti danej spoločnosti, typ a rozsah spracúvaných dát, rozsah programovej vybavenosti, úroveň ochrany dát (interné smernice upravujúce nakladanie s dátami a osobnými údajmi, použitie kryptografických nástrojov), rozsah outsourcovania služieb (cloud, platobné služby), technologické vybavenie (hardvér i softvér) a požadované limity plnení.

Ďalším dôležitým zmluvným dojednaním sú výluky z poistenia. Tie sú faktorom, ktorý významne ovplyvňuje, respektíve zužuje rozsah poistného krytia a má vplyv na konečnú cenu poistného produktu. Navyše pri tomto druhu poistenia a jeho technickej zložitosti by sa mal poistník a poistený o uvedenú časť poistnej zmluvy, respektíve poistných podmienok zaujímať ešte detailnejšie, keďže priamo ovplyvnia výšku možného poistného plnenia pri takej citlivej oblasti, akou informačné technológie bezpochyby sú. Najčastejšími výlukami v rámci poistenia kybernetických rizík by mohli byť:

- poistné krytie vzťahujúce sa výsostne na kybernetické útoky pri bežnom vykonávaní poskytovaných služieb (nezahŕňa outsourcované činnosti a pod.),
- krytie sa nevzťahuje na udalosti spôsobené internými zamestnancami,
- škoda spôsobená prenosom počítačového vírusu sa tiež vylučuje,
- krytie sa nevzťahuje na škody spôsobené klientmi poisteného,
- nepreplácajú sa škody, ktoré vznikajú vyrubení pokuty alebo inej administratívnej sankcie,
- pre poistné plnenie sa niekedy vyžaduje identifikácia páchatela,
- krytie sa niekedy nevzťahuje na náhradu ušlého zisku.

Ako vidieť, rozsah výluk býva rôzny a môže byť veľmi široký, preto je nevyhnutné dôsledne sledovať obsah uvedeného zmluvného dojednanja.

ISO ŠTANDARD A PRÍKLAD Z VEĽKEJ BRITÁNIE

Štandard ISO 27001:2013⁹ vydala Medzinárodná organizácia pre štandardizáciu v septembri 2013. Venuje sa práve základným zásadám v oblasti ky-

- 9 Medzinárodná organizácia pre štandardizáciu. Štandard pre kybernetickú bezpečnosť. Dostupné na <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso-iec:27001:ed-2:v1:en>
- 10 Stanovisko vlády Veľkej Británie z 5.11.2014 týkajúce sa kybernetickej bezpečnosti. Dostupné na: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/371036/Cyber_Insurance_Joint_Statement_5_November_2014.pdf
- 11 Bližšie pozri <http://www.allianzsp.sk/su-kyberneticke-utoky-nastraho-u-buducnosti>
- 12 Mitaš, M. Proti hekerom sa dá chrániť aj poistiť. Dostupné na: <http://www.nextfuture.sk/poistovne/clanky/proti-hekerom-sa-da-chronit-aj-poistiť/>

bernetickej bezpečnosti; inými slovami, ide vlastne o návod na riadenie bezpečnosti informácií, dát a osobných údajov. Organizácie, ktoré spĺňajú podmienky uvedené v tomto štandarde môžu získať certifikát. Tento štandard je novelou predchádzajúcej normy a líši sa najmä tým, že zohľadňuje nový trend v tejto oblasti – outsourcovanie služieb, čo má zásadný vplyv na kybernetickú bezpečnosť.

Jedným z príkladov deklarujúcich dôležitosť poistenia kybernetických rizík je strategický dokument¹⁰ schválený vládou Veľkej Británie, podľa ktorého má byť krajina jedným z najbezpečnejších miest na svete pre podnikanie v kybernetickom priestore. Zo strategického hľadiska ide o veľmi dobrý krok, keďže Londýn je najväčšie finančné centrum Európy. Podľa uvedeného dokumentu až 81 % veľkých a 60 % malých spoločností malo skúsenosť z nabúraním sa do zabezpečenia ich počítačových sietí. Zároveň sa uvádza, že náklady na jedno nabúranie sa do zabezpečenia spoločnosti sa medziročne zdvojnásobili.

V stratégii pre kybernetickú bezpečnosť sa ďalej uvádza, aké neblahé dôsledky môže mať narušenie bezpečnosti pre podnikateľský subjekt, jeho know-how a reputáciu. Vláda Veľkej Británie zdôrazňuje, že rast objemu poistenia kybernetického rizika bude mať významný pozitívny vplyv na rast poistného sektora. V súlade s tým sa zaviedol tzv. minimálny štandard pre malé i veľké podniky, ktorý obsahuje nevyhnutné prvky zabezpečenia.

POISTNÉ PRODUKTY NA SLOVENSKOM TRHU

Keďže škody spôsobené kybernetickou kriminalitou sa vo svete odhadujú na 300 miliárd až bilión dolárov a majú rastúci trend, nepochybne to otvára trh s kybernetickým poistením aj na našom území. Podľa medializovaného vyjadrenia spoločnosti¹¹ sa v súčasnosti ponúkajú poistenia zodpovednosti za škodu v súvislosti s ochranou dát. Predstavitel inej spoločnosti pôsobiacej na našom trhu sa vyjadril,¹² že okrem samotného úniku dát bude možné kryť aj pokuty a penále udelené orgánmi dohľadu. Podľa jeho slov mnohí klienti využívajú aj možnosť pripoistiť si riziko prerušenia prevádzky následkom kybernetického útoku alebo vydieranie spoločnosti. Z uvedeného vyplýva, že aj v našich podmienkach začína byť po poistení kybernetického rizika dopyt a teda reakcia trhu je úplne prirodzená s vyhladkou rastúcej tendencie v strednodobom a dlhodobom horizonte.

PRÁCA ORGÁNU DOHĽADU V SÚVISLOSTI S KYBERNETICKÝMI RIZIKAMI, KTORÝM SÚ VYSTAVENÉ POISTOVNE

Samotné poistovne sú tiež vyhľadávaným cieľom kybernetických útokov a teda je v ich imanentnom záujme chrániť sa proti takýmto rizikám. Na druhej strane orgán dohľadu si tiež plní úlohy voči poistovním, keďže jeho cieľom je zabezpečiť zdravé fungovanie finančného trhu a ochranu finančných spotrebiteľov. Z pohľadu orgánu dohľadu, teda v našej jurisdikcii Národnej banky

Slovenska, sa už dnes pri výkone dohľadu kontrolujú oblasti, ktoré nevyhnutne súvisia s poistením kybernetických rizík. Treba poznamenať, že orgán dohľadu, ako aj samotné subjekty potrebujú istý čas na prípravu manuálov pre riadne a detailné hodnotenie tejto oblasti.

Ak však vychádzame z medzinárodných štandardov a dnešnej praxe, pri výkone dohľadu by sa mali posudzovať nasledujúce okruhy:

- úlohy a zodpovednosti vyššieho manažmentu poistovne v súvislosti s kybernetickými rizikami (na základe interného predpisu, vnútorných pravidiel obsahujúcich monitoring potenciálneho rizika, miery tolerancie voči určitým druhom rizík a pod.),
- vzdelanie, skúsenosti a zručnosti zamestnancov zodpovedných za bezpečnosť informačných technológií,
- kontrola, či sa k zodpovedným pracovníkom dostávajú pravidelné správy týkajúce sa kybernetickej bezpečnosti a prípadných hrozieb,
- existencia základných prvkov elektronickej bezpečnosti (firewall, antivírusové vybavenie, anti-spam, anti-spyware a pod.),
- existencia kontrol kybernetickej bezpečnosti v rámci vnútorných procesov a softvérového vybavenia,
- ak sa vykonáva stresové testovanie kybernetickej bezpečnosti prípadne simulácie útokov, či je riadne zdokumentované a predložené zodpovedným pracovníkom manažmentu,
- využívanie nezávislého audítora kybernetickej bezpečnosti,
- risk manažment pre kybernetické riziko (monitorovanie, analyzovanie a včasná reakcia na prípadné hrozby),
- kontrola, či má subjekt vypracované koncepcie pre posudzovanie kybernetického rizika spôsobeného outsourcovaním určitých úloh,
- školenia zamestnancov na tému ako predchádzať a čeliť kybernetickým hrozbám,
- systém aktualizovania vnútorných predpisov v odpovedí na nové hrozby.

Spoločným menovateľom poistného trhu v Európe je, že subjekty nemajú špeciálnu stratégiu predchádzania kybernetickým hrozbám, ale jej časti sú zahrnuté medzi koncepcie v oblasti správy informačno-technických prostriedkov.

V našom regulatórnom režime zatiaľ chýba povinnosť oznamovať kybernetické incidenty orgánu dohľadu. S prihliadnutím na trend v iných členských štátoch, ako je napr. Francúzsko a Veľká Británie, kde táto povinnosť existuje a je vynútitelná pod hrozbou administratívnej sankcie, však možno očakávať, že sa uvedené v strednodobom horizonte premietne aj do našej legislatívy, najmä s nárastom ponuky produktov v tejto oblasti.

Záverom možno konštatovať, že téma poistenia kybernetického rizika bude mať nepochybne rastúcu tendenciu. Vyplýva to najmä zo systematického nárastu kybernetických útokov a tiež dopytu po tomto druhu poistenia.

Nové povinnosti poskytovateľov spotrebiteľských úverov od 1. apríla 2015

Oľga Sedláčková
Národná banka Slovenska

Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov v znení účinnom od 1. apríla 2014 ukladá veriteľom rad nových povinností, ktoré sú povinní splniť na získanie povolenia na vykonávanie podnikateľskej činnosti, ako aj pri samotnom výkone podnikateľskej činnosti. Cieľom tohto článku je priniesť základný prehľad týchto povinností a prispieť tak k lepšej orientácii v novinkách právnej úpravy.

NOVÉ DRUHY POVOLENÍ NA POSKYTOVANIE SPOTREBITEĽSKÝCH ÚVEROV A INÝCH ÚVEROV A PÔŽIČIEK PRE SPOTREBITEĽOV A ICH ZMENY

S účinnosťou od 1. apríla 2015 sú veritelia a iní veritelia oprávnení poskytovať spotrebiteľské úvery a iné úvery a pôžičky pre spotrebiteľov len na základe povolenia udeleného Národnou bankou Slovenska. Týka sa to aj tých veriteľov a iných veriteľov, ktorí vykonávali svoju podnikateľskú činnosť podľa predpisu účinného do 31. marca 2015 na základe registrácie v registri veriteľov vedenom Národnou bankou Slovenska. Ak chcú takíto veritelia a iní veritelia poskytovať spotrebiteľské úvery aj po 31. auguste 2015, boli povinní doručiť Národnej banke Slovenska do 31. mája 2015 žiadosť o udelenie povolenia. Tým veriteľom, ktorí v stanovenej lehote túto žiadosť nedoručili, od 1. septembra 2015 zanikne právo podnikáť v tejto oblasti. Ostatní budú spotrebiteľské úvery po 1. septembri 2015 poskytovať kontinuálne, a to odo dňa právoplatnosti rozhodnutia Národnej banky Slovenska o udelení povolenia.

Národná banka Slovenska bude udeľovať podnikateľom v oblasti spotrebiteľských úverov (ďalej len „veriteľ“) a podnikateľom v oblasti iných úverov a pôžičiek pre spotrebiteľov (ďalej len „iný veriteľ“) povolenia na poskytovanie:

- a) spotrebiteľských úverov bez obmedzenia rozsahu,
- b) spotrebiteľských úverov s obmedzením rozsahu poskytovania do 10 000 eur pre právnické a pre fyzické osoby,
- c) iných úverov a pôžičiek spotrebiteľom.

Na udelenie povolenia musí žiadateľ splniť zákonom ustanovené podmienky a ich splnenie musí Národnej banke Slovenska preukázať dokladmi v prílohe k žiadosti. Podmienky na udelenie povolenia sa týkajú najmä:

- a) právnej formy podnikania,
- b) splatenia minimálneho základného imania a preukázania ďalších zdrojov na poskytovanie spotrebiteľských úverov a ich pôvodu,
- c) vhodnosti právnickej osoby,

- d) odbornosti, bezúhonnosti a dôveryhodnosti osôb navrhnutých za členov štatutárneho orgánu, dozornej rady, prokuristu, vedúceho organizačnej zložky a vedúceho vnútornej kontroly,
- e) vytvorenia systému na poskytovanie spotrebiteľských úverov vrátane systému na posúdenie schopnosti spotrebiteľa splácať spotrebiteľský úver a systému na vybavovanie reklamácií.

Formálne a obsahové náležitosti žiadosti a minimálny rozsah dokladov preukazujúcich splnenie podmienok ustanovuje zákon o spotrebiteľských úveroch. V záujme spresnenia rozsahu, formy a obsahu informácií a dokladov, ktoré je potrebné Národnej banke Slovenska predložiť, útvár dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska vydal 17. marca 2015 metodické usmernenie k podávaniu žiadostí o udelenie povolenia na poskytovanie spotrebiteľských úverov a iných úverov a pôžičiek pre spotrebiteľov.

Národná banka Slovenska bude viesť zoznam veriteľov a zoznam iných veriteľov, ktorý bude obsahovať ich identifikáciu, zmeny údajov, dátum vzniku a zániku povolenia a vybrané rozhodnutia Národnej banky Slovenska, najmä o udelení povolenia, odobratí povolenia a o iných vykonateľných rozhodnutiach Národnej banky Slovenska. Tento zoznam bude zverejnený a priebežne aktualizovaný na webovom sídle Národnej banky Slovenska. Do 31. augusta 2015 bude na webovom sídle Národnej banky Slovenska zverejnený a aktualizovaný aj pôvodný register veriteľov.

Veritelia a iní veritelia sú povinní dodržiavať podmienky na udelenie povolenia nepretržite počas celej doby platnosti povolenia a písomne Národnú banku Slovenska informovať o každej zmene a o všetkých skutočnostiach rozhodujúcich na udelenie povolenia bezodkladne po tom, čo sa o nich dozvedia. Zmenu v osobe člena štatutárneho orgánu, člena dozornej rady, prokuristu a vedúceho organizačnej zložky zahraničnej osoby a vedúceho vnútornej kontroly môže veriteľ a iný veriteľ vykonať len s predchádzajúcim súhlasom Národnej banky Slovenska. Predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska je podmienkou

aj na vrátenie povolenia, na zrušenie veriteľa alebo iného veriteľa a na nadobudnutie kvalifikovanej účasti veriteľa, ktorou je priamy alebo nepriamy podiel alebo ich súčet, ktorý predstavuje aspoň 10 % podiel na základnom imaní veriteľa alebo iného veriteľa, alebo možnosť uplatňovania iného významného vplyvu na riadení veriteľa alebo iného veriteľa porovnateľného s vplyvom zodpovedajúcim tomuto podielu, ako aj na ďalšie zvýšenie kvalifikovanej účasti, ak by uvedený podiel dosiahol alebo prekročil 20 %, 30 % alebo 50 %, alebo čím by sa tento veriteľ alebo iní veriteľ stal dcérskou spoločnosťou nadobúdateľa kvalifikovanej účasti v jednej alebo v niekoľkých operáciách priamo alebo konaním v zhode.

ZMENY PRI POSUDZOVANÍ SCHOPNOSTI SPOTREBITELA SPLÁČAŤ SPOTREBITELSKÝ ÚVER

Novela zákona o spotrebiteľských úveroch priniesla zásadné zmeny týkajúce sa posudzovania schopnosti spotrebiteľa spláčať spotrebiteľský úver. Každý veriteľ a iný veriteľ s udeleným povolením na poskytovanie spotrebiteľských úverov a iných úverov a pôžičiek spotrebiteľom je povinný zaviesť účinný systém posudzovania schopnosti spotrebiteľa spláčať spotrebiteľský úver a systém poskytovania úverov. Súčasťou náležitej odbornej starostlivosti pri posúdení schopnosti spotrebiteľa spláčať poskytnutý spotrebiteľský úver je aj využitie údajov z registrov údajov o spotrebiteľských úveroch.

S účinnosťou od 30. septembra 2015 sa zavádza povinnosť veriteľov s povolením na poskytovanie spotrebiteľských úverov bez obmedzenia rozsahu poskytovania, bánk, zahraničných bánk a pobočiek zahraničných bánk poskytovať údaje o spotrebiteľoch a o ich záväzkoch zo zmlúv o poskytnutí spotrebiteľských úverov aspoň do jedného elektronického registra údajov o spotrebiteľských úveroch. Údaje z registra spotrebiteľských úverov bude prevádzkovateľ registra poskytovať veriteľom a iným veriteľom na účely posúdenia platobnej schopnosti spotrebiteľa, Národnej banky Slovenska ako orgánu dohľadu a na štatistické účely a orgánom a inštitúciám oprávneným podľa osobitných zákonov na plnenie ich úloh. Národná banka Slovenska bude viesť, aktualizovať a zverejňovať zoznam týchto registrov.

EVIDENCIA ZMLÚV A ZMLUVNÝCH DOKUMENTOV A VEDENIE ÚČTOVNÍCTVA

Veritelia a iní veritelia sú povinní viesť listinnú alebo elektronickú evidenciu zmlúv a zmluvných dokumentov vzťahujúcich sa na poskytovanie spotrebiteľských úverov so zachovaním päťročnej lehoty na ich úschovu odo dňa zániku zmlúv alebo vyhotovenia zmluvných dokumentov, ktorých sa týka. Ide najmä o dokumenty obsahujúce informácie poskytnuté spotrebiteľovi, zmluvnú dokumentáciu vrátane obchodných podmienok, dokumenty obsahujúce informácie o posúdení a preukázaní

platobnej schopnosti spotrebiteľa, cenníky veriteľa a reklamácie vrátane spôsobu ich vybavenia.

Veritelia a iní veritelia sú povinní viesť osobitnú evidenciu na účely preukazovania pôvodu peňažných prostriedkov určených na poskytovanie spotrebiteľských úverov a oddelenú analytickú účtovnú evidenciu pre oblasť poskytovania spotrebiteľských úverov a iných veriteľov a pôžičiek pre spotrebiteľov.

DOHĽAD NAD VERITEĽMI A INÝMI VERITEĽMI A SANKČNÉ KONANIA

Národná banka Slovenska ako orgán dohľadu nad finančným trhom bude vykonávať dohľad nad dodržiavaním povinností veriteľa a iného veriteľa podľa zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v znení neskorších predpisov a podľa zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch v znení neskorších predpisov. Dohľad sa bude vykonávať dohľadom na mieste a dohľadom na diaľku.

Na účely efektívneho výkonu dohľadu na diaľku a na štatistické účely sú veritelia a iní veritelia povinní poskytnúť Národnej banke Slovenska výkazy, hlásenia, správy a iné informácie na požiadanie alebo podľa vydaných opatrení Národnej banky Slovenska v ustanovenej štruktúre, rozsahu, obsahu, členení, forme a podobe ustanoveným spôsobom a v určených termínoch. Informácie, podklady a doklady sa môžu týkať nielen samotného veriteľa alebo iného veriteľa, ale aj ich akcionárov alebo spoločníkov, najmä ich ekonomickej a finančnej situácie, majetkových pomerov a obchodov alebo inej činnosti, organizácie, riadenia, štruktúry, kontroly alebo ovládania vrátane podielov na veriteľovi alebo inom veriteľovi a ich majiteľov.

Povinnosť predkladať údaje o poskytnutých spotrebiteľských úveroch Ministerstvu financií Slovenskej republiky a Národnej banke Slovenska ostáva aj po novele zákona o spotrebiteľských úveroch.

V prípade, ak Národná banka Slovenska pri výkone dohľadu zistí nedostatky v činnosti veriteľa alebo iného spočívajúce

- a) v nedodržaní podmienok určených v povolení,
 - b) v nedodržaní podmienok alebo povinností vyplývajúcich z iných rozhodnutí Národnej banky Slovenska uložených veriteľovi alebo inému veriteľovi,
 - c) v nedodržaní alebo obchádzaní ustanovení zákona o spotrebiteľských úveroch, právne záväzných aktov Európskej únie alebo iných všeobecne záväzných právnych predpisov vzťahujúcich sa na poskytovanie spotrebiteľských úverov,
- v osobitnom sankčnom konaní prijme opatrenia na nápravu alebo uloží pokutu veriteľovi alebo inému veriteľovi alebo členovi ich štatutárneho orgánu, dozornej rady, prokuristovi, vedúcemu vnútornej kontroly alebo vedúcemu organizačnej zložky zahraničnej osoby.

Krátky exkurz do oblasti spotrebiteľských úverov

Jakub Keračík, Národná banka Slovenska

Úroveň ponúkania a poskytovania spotrebiteľských úverov má vzhľadom na ich charakter rozhodujúci a dlhodobý vplyv na život finančného spotrebiteľa. Kým pri jednoduchých typoch služieb alebo tovarov si spotrebiteľ vystačí s empirickou skúsenosťou, spotrebiteľské úvery a iné finančné služby sa vo všeobecnosti vyznačujú spojením právnych a ekonomických inštitútov, ktoré sú svojou zložitosťou a abstraktnosťou pre priemerného spotrebiteľa ťažko uchopiteľné. V ostatnom čase môžeme pozorovať dynamické zmeny nielen v normách priamo upravujúcich spotrebiteľské zmluvy, ale aj v legislatíve posilňujúcej postavenie orgánov dohľadu.

V minulých rokoch dohľad nad dodržiavaním ustanovení zákonov sledujúcich ochranu spotrebiteľa na finančnom trhu vykonávali viaceré štátne orgány. Akým smerom by sa mala ochrana spotrebiteľa na finančnom trhu uberať, naznačila koncepcia Ministerstva financií SR schválená uznesením vlády SR č. 9/2014 dňa 8. januára 2014. Koncepcia reagovala jednak na rozdrobenosť dohľadu, ale aj na tendencie badateľné v Európskej únii charakterizované prenášaním kompetencií v oblasti ochrany finančného spotrebiteľa na národné orgány, ktoré dovtedy dohliadali výhradne na dodržiavanie prudenciálnych pravidiel činností dohliadaných subjektov.

Legislatívnymi zmenami účinnými v prvých mesiacoch tohto roka prebrala Národná banka Slovenska hlavnú úlohu v oblasti verejnoprávnej ochrany spotrebiteľa na finančnom trhu, s ktorým pri ponúkaní finančnej služby či pri uzatváraní alebo plnení spotrebiteľskej zmluvy o poskytnutí finančnej služby koná dohliadaný subjekt alebo osoba konajúca v mene alebo na účet dohliadaného subjektu¹.

Azda najviac sa nejednotnosť dohľadu prejavovala v situácii, keď NBS vykonávala dohľad nad dodržiavaním ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré sa vzťahujú na činnosť bánk a pobočiek zahraničných bánk (ďalej len „banky“), nedohliadala však na ponúkanie a poskytovanie spotrebiteľských úverov.

Účinnosťou novely zákona o spotrebiteľských úveroch² prestala Slovenská obchodná inšpekcia k 1. januáru 2015 vykonávať kontrolu dodržiavania povinností stanovených týmto zákonom bankami a výkon dohľadu v tejto veci prevzala NBS.

Osobitou kapitolou v oblasti spotrebiteľských úverov sú veritelia poskytujúci spotrebiteľské úvery bez bankovej licencie. Práve táto kategória veriteľov so vžitým názvom „nebankovky“ sa stala pre súčasnú spoločnosť synonymom úžery ťažiacej zo zlej sociálnej situácie občanov s nízkou úrovňou finančnej gramotnosti. Nedostatočná regulácia „nebankoviek“ spôsobila nárast používania nekalých obchodných praktík a neprijateľných obchodných podmienok zameraných na zvýšenie profitu z nezodpovedného úverova-

nia obyvateľstva. Možno smelo konštatovať, že novelizácie zákona o spotrebiteľských úveroch (celkovo päť od transpozície smernice o spotrebiteľských úveroch³ v roku 2010) pokúšajúce sa o nápravu nelichotivého stavu na trhu spotrebiteľských úverov boli iba oddalovaním nevyhnutného priblíženia sa k požiadavkám a nárokom kladeným na činnosť iných subjektov, najmä bánk a poisťovní.

Účinnosťou novely zákona o spotrebiteľských úveroch bol NBS k 1. aprílu 2015 zverený nielen dohľad nad „nebankovkami“, ale aj povoľovací proces, tzv. licencovanie subjektov, ktoré budú mať naďalej záujem poskytovať spotrebiteľské úvery bez bankovej licencie. Takýto postup korešponduje s odporúčaním Svetovej banky pre jednotlivé sektory finančného trhu.⁴ Podľa uvedeného odporúčania by mali byť všetky finančné inštitúcie, ktoré poskytujú akékoľvek typy úverov pre domácnosti, licencované orgánom dohľadu. Orgán dohľadu by mal mať právomoc určiť kritériá činnosti a odmietnuť pôsobenie tých subjektov, ktoré nesplňajú stanovené štandardy.

S prechodom kompetencií zo Slovenskej obchodnej inšpekcie na NBS súvisí aj nárast počtu podaní z oblasti spotrebiteľských úverov, ktoré sú doručované NBS. Na ilustráciu uvádzam, že za celý rok 2014 bolo NBS doručených 49 podnetov z oblasti spotrebiteľských úverov. Už k 1. júnu 2015 však oddelenie podaní finančných spotrebiteľov NBS, ktoré zväčša ako prvé prichádza do styku s podaniami finančných spotrebiteľov, evidovalo viac ako 70 podaní z tejto oblasti. Podania voči veriteľom bez bankovej licencie prevýšili tie, ktoré smerovali voči bankám. Vývoj počtu podaní bolo možné predikovať aj z údajov Slovenskej obchodnej inšpekcie. Z výročnej správy SOI za rok 2014 vyplýva, že jej inšpektorátom bolo celkovo doručených 293 podaní týkajúcich sa poskytovania finančných služieb – úverov, pričom išlo súhrne o spotrebiteľské úvery poskytované bankami aj veriteľmi bez bankovej licencie.

Napriek pomerne krátkemu obdobiu, počas ktorého sa NBS venuje posudzovaniu podaní týkajúcich sa spotrebiteľských úverov, bolo zistených viacero nedostatkov v činnosti dohliadaných sub-

- ¹ § 1 ods. 3 písm. c) zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- ² Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- ³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS (Ú. v. EÚ L 133, 22.5.2008).
- ⁴ Svetová banka: Global survey on consumer protection and financial literacy.

5 Nariadenie vlády č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka.

jektov v jednotlivých fázach zmluvného vzťahu, ktoré sú v súčasnosti komplexne posudzované.

Legislatíva v oblasti spotrebiteľských úverov, najmä čo sa týka informačných povinností veriteľa, je výrazom komunitárnej politiky ochrany spotrebiteľa (tzv. disclosure) spočívajúcej v odstránení informačnej asymetrie. Snahy o odstránenie nerovnováhy medzi dodávateľmi finančnej služby a spotrebiteľmi sú zrejmé aj z objemu informácií, ktoré sa musia spotrebiteľom poskytovať. V predzmluvnej fáze ide najmä o informácie poskytované v štruktúrovanej podobe prostredníctvom formulára pre štandardné európske informácie o spotrebiteľskom úvere alebo pre európske informácie o spotrebiteľskom úvere týkajúce sa povolených prečerpaní a konverzie dlhu. Veriteľ je rovnako povinný poskytovať pred uzatvorením zmluvy o spotrebiteľskom úvere informácie objasňujúce vplyv úveru na finančnú situáciu spotrebiteľa a zároveň s odbornou starostlivosťou posudzovať bonitu klienta. Vyhodnotenie schopnosti splácať úver spočíva najmä v uskutočnení odhadu reálnych možností klienta plniť svoje úverové záväzky s ohľadom na pomer príjmov a výdavkov, pričom do úvahy musí veriteľ brať aj iné zákonom stanovené faktory (napr. históriu splácania v predošlých úverových vzťahoch). V podaniach doručených NBS, ktoré sú charakterizované neschopnosťou spotrebiteľov splniť svoje záväzky zo zmlúv o spotrebiteľských úveroch, je často badateľné „preúverovanie“ alebo reťazenie úverov. Uvedené situácie môžu naznačovať aj nesprávne nastavenie systémov posúdenia bonity klienta.

Zákon o spotrebiteľských úveroch taxatívne vymenúva náležitosti zmluvy o spotrebiteľskom úvere, od ktorých sa nemožno odchyliť. V prípade absencie kogentných náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere sa úver považuje za bezúročný a bez poplatkov. Obdobná sankcia platí aj pre zmluvy o spotrebiteľských úveroch, v ktorých je uvedená nesprávna výška ročnej percentuálnej miery nákladov v neprospech spotrebiteľa. Azda najflagrantnejšie prípady porušenia uvedených zákonných povinností sme zaznamenali pri veriteľoch, ktorí ponúkali spotrebiteľské úvery prostredníctvom prostriedkov diaľkovej komunikácie. Predmetné zmluvy o spotrebiteľských úveroch obsahovali iba torzo zo zákonom ustanovených podstatných náležitostí. Netreba opomenúť fakt, že v súčasnosti sú predmetom posudzovania aj možné opomenutia plnenia zákonných povinností, s ktorými je NBS konfrontovaná v podaniach namierených voči činnosti bánk, ktoré vo všeobecnosti požívajú na finančnom trhu oveľa väčšiu dôveru a spotrebiteľ je pri vstupovaní do zmluvného vzťahu s nimi menej ostražitý.

V reakcii na nové kompetencie NBS v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov a teda aj v oblasti spotrebiteľských úverov sa na NBS často obracajú spotrebiteľia so žiadosťou o posúdenie konania dohliadaných subjektov, ktoré identifikovali už v minulosti. Ako príklad môžeme uviesť novelu Občianskeho zákonníka, ktorou bola s účinnosťou od 1. 6. 2014 k prvej vete § 53c Ob-

čianskeho zákonníka doplnená povinnosť dodávateľa, aby ustanovenia spotrebiteľskej zmluvy, ako aj ustanovenia obsiahnuté vo všeobecných obchodných podmienkach alebo v akýchkoľvek iných zmluvných dokumentoch, ktoré so spotrebiteľskou zmluvou súvisia, neboli pod sankciou absolútnej neplatnosti právneho úkonu uvedené pre spotrebiteľa nečitateľným a menším písmom, ako ustanoví vykonávací predpis. Z tohto dôvodu oddelenie podaní finančných spotrebiteľov NBS eviduje viacero podaní, v ktorých spotrebiteľia žiadajú o preskúmanie zákonnosti zmlúv o spotrebiteľskom úvere z hľadiska minimálnej veľkosti písma. Podania sa však týkali zmluvných vzťahov, ktoré vznikli pred 31. májom 2014, a preto nebolo možné skúmať veľkosť písma, ktorú nariadenie vlády SR⁵ stanovilo na najmenej 1,19 mm. Obdobným prípadom sú podania, v ktorých spotrebiteľia namietajú proti výške odplaty za poskytnutie spotrebiteľského úveru. Keďže však najvyššia prípustná výška odplaty je explicitne ustanovená vo vyššie uvedenom nariadení s účinnosťou od 1. júna 2014, platí, že posúdenie prípustnosti výšky odplaty pre zmluvné vzťahy vzniknuté pred týmto dátumom zostáva na všeobecných súdoch v rámci občianskeho súdneho konania.

Dostatočné množstvo prehľadných a zrozumiteľných informácií o povahe a rizikách spotrebiteľského úveru by malo spotrebiteľovi umožniť urobiť informované rozhodnutie o uzavretí zmluvy o spotrebiteľskom úvere. Zákon o spotrebiteľských úveroch však dáva spotrebiteľovi možnosť zmeniť svoje rozhodnutie a do 14 dní odo dňa uzatvorenia zmluvy o spotrebiteľskom úvere alebo odo dňa doručenia zmluvných podmienok bez uvedenia dôvodu odstúpiť od zmluvy o spotrebiteľskom úvere. V takomto prípade zaplatí veriteľovi iba istinu a úrok z tejto istiny odo dňa, keď sa spotrebiteľský úver začal čerpať, až do dňa splatenia istiny.

V záujme podpory cezhraničného poskytovania spotrebiteľských úverov a konkurencie medzi poskytovateľmi spotrebiteľských úverov bolo transpozíciou smernice o spotrebiteľských úveroch spotrebiteľovi umožnené kedykoľvek počas doby trvania zmluvy o spotrebiteľskom úvere spotrebiteľský úver úplne alebo čiastočne splatiť pred dohodnutou lehotou splatnosti. V takom prípade je spotrebiteľ povinný uhradiť úrok a náklady vzniknuté len za časové obdobie od poskytnutia spotrebiteľského úveru do jeho splatenia. Náklady veriteľa sú zákonom limitované, pričom v zásade platí, že veriteľ nie je oprávnený požadovať náklady, ak výška predčasnej splátky za predchádzajúcich 12 po sebe nasledujúcich mesiacov nepresiahne 10 000 eur. Bližšie podrobnosti ustanovuje zákon o spotrebiteľských úveroch.

Národná banka Slovenska v oblasti dohľadu nad poskytovateľmi spotrebiteľských úverov zatiaľ nemá také skúsenosti ako s výkonom dohľadu nad inými dohliadanými subjektmi, ale už v tejto fáze možno odôvodnene predpokladať, že pôjde o jeden z najproblematickejších sektorov finančného trhu z pohľadu ochrany finančných spotrebiteľov.

Metodická činnosť v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov

Marek Magyar, Národná banka Slovenska

Novelou zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa rozšírila pôsobnosť Národnej banky Slovenska na oblasť ochrany finančných spotrebiteľov. Ochrana finančných spotrebiteľov je súčasťou dohľadu nad finančným trhom a môže využívať obvyklé nástroje dohľadu, ako aj nové inštitúty určené špeciálne pre túto oblasť. Jedným zo štandardných nástrojov dohľadu je vydávanie stanovísk, metodických usmernení a odporúčaní. Metodická činnosť má pomáhať dohliadaným subjektom pri vykonávaní ich činností a laickej verejnosti môže priblížiť postoj Národnej banky Slovenska k produktom a službám finančného trhu. Cieľom týchto aktov je súčasne určenie kritérií, ktoré budú pri výkone dohľadu predmetom preskúmania. Tento článok má vysvetliť zámery Národnej banky Slovenska v metodickej činnosti a demonštrovať ich na konkrétnych vydaných metodických usmerneniach a stanoviskách.

ÚLOHA NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA V OBLASTI OCHRANY FINANČNÉHO SPOTREBITEĽA

Národná banka Slovenska s účinnosťou od 1. januára 2015 získala kompetenciu orgánu ochrany spotrebiteľa pre slovenský finančný trh, a teda dohliada na dodržiavanie povinností dohliadaných subjektov vyplývajúcich z právnych predpisov v oblasti ochrany spotrebiteľa. V tejto súvislosti bol k 1. septembru 2014 vytvorený odbor ochrany finančných spotrebiteľov s tromi oddeleniami (oddelenie prvostupňových konaní a metodiky, oddelenie výkonu dohľadu na ochranu finančných spotrebiteľov, oddelenie podaní finančných spotrebiteľov).

Úlohou Národnej banky Slovenska je prispievať k stabilite finančného systému ako celku, ako aj k bezpečnému a zdravému fungovaniu finančného trhu v záujme udržiavania dôveryhodnosti finančného trhu, ochrany klientov a rešpektovania pravidiel hospodárskej súťaže. V súlade so schválenou koncepciou ochrany spotrebiteľov na finančnom trhu Národná banka Slovenska v rámci svojich právomocí a kompetencií postupuje tak, aby svojou činnosťou posilnila preventívne účinky právomocí v oblasti výkonu dohľadu na ochranu finančných spotrebiteľov, aby posilnila dôveru spotrebiteľov na finančnom trhu v korektné a zdravé fungovanie finančného trhu a aby zabránila opakovaniu praktík niektorých finančných inštitúcií, ktoré v minulosti viedli k výraznej nespokojnosti spotrebiteľov – klientov týchto inštitúcií a mohli by viesť aj k zníženiu dôveryhodnosti daného sektora ako celku. Tento cieľ sa dá dosiahnuť preventívnymi metódami a tam, kde preventívne metódy zlyhávajú alebo dochádza k flagrantly porušovaniu právnych predpisov, nastupujú represívne metódy. Národná banka Slovenska za porušenie povinností v oblasti ochrany spotrebiteľa na finančnom trhu môže uložiť peňažnú sankciu, zákaz nekalých obchodných praktík alebo používania neprijateľnej zmluvnej podmienky v neprospech finančného spotrebiteľa, zákaz poskytovania finančnej služby, ktorá je v rozpore s pravidlami ochrany spotrebiteľov, a môže

odobrať povolenie alebo iné udelené oprávnenie. Pre úplnosť sa žiada uviesť, že pri ukladaní sankcií alebo opatrení na nápravu za porušenie povinností v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov bude Národná banka Slovenska prihliadať na aspekty stability finančného systému ako celku.

Treba zdôrazniť, že výklad zákona podaný Ministerstvom financií SR, Národnou bankou Slovenska alebo iným orgánom verejnej moci nie je právne záväzný, ale môže mať len informatívny charakter. V súlade so zákonom č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých predpisov, v znení neskorších predpisov, jedine Najvyšší súd Slovenskej republiky dbá o jednotný výklad a jednotné používanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov vlastnou rozhodovacou činnosťou a tým, že prijíma stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných záväzných právnych predpisov.

PRÍPRAVA METODICKÝCH USMERNENÍ A STANOVÍSK

Národná banka Slovenska má záujem vykonávať ochranu finančných spotrebiteľov transparentne a predvídateľne. Jej cieľom v tejto oblasti je zadefinovať „benchmark“, čiže odporúčaný štandard. Tento cieľ sa dá dosiahnuť vydávaním metodických usmernení a stanovísk, ktorými vysvetlíme ustanovenia právnych predpisov, ak je ich aplikácia problematická alebo nie celkom zrejmalá. Kľúčové bude zadefinovať, ako si regulácia a dohľad predstavujú správanie dohliadaných subjektov najmä voči zraniteľnejším skupinám spotrebiteľov alebo pri finančných službách, ktoré môžu byť rizikové z pohľadu ochrany finančných spotrebiteľov. Dôležitý zdroj informácií pre toto určenie predstavujú podania finančných spotrebiteľov, ktoré Národná banka Slovenska vybavuje už viac ako sedem rokov.

Pri metodickej činnosti bude Národná banka Slovenska používať tieto nástroje:

- a) konzultačné materiály ako obdoba green paper a white paper z terminológie Európskej únie, ktoré majú slúžiť na verejnú diskusiu k vybraným témam finančného trhu;

b) stanoviská, ktoré predstavujú výklad tých ustanovení právnych predpisov, ktorých aplikácia v praxi nezodpovedá právnomu názoru orgánu dohľadu, prípadne ide o nové ustanovenie, kde je vhodné zverejniť interpretáciu orgánu dohľadu;

c) metodické usmernenia útvaru dohľadu nad finančným trhom, ktoré zastávajú v tomto rebríčku najvyššie miesto a obsahujú ustálený a orgánom dohľadu presadzovaný štandard.

Transparentnosť metodickej činnosti zahŕňa verejné pripomienkovanie návrhov metodických materiálov. Okruh pripomienkujúcich subjektov je daný inštitucionálnym rozdelením kompetencií v oblasti ochrany spotrebiteľa, prípadne vyplýva z nastavenia finančného trhu. Medzi pripomienkujúce subjekty sa tak zaraďujú:

a) ministerstvá – Ministerstvo financií SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo spravodlivosti SR;

b) iné subjekty verejnej správy v oblasti ochrany vnútorného trhu, najmä Slovenská obchodná inšpekcia;

c) záujmové združenia právnických osôb (asociácie), najmä Slovenská banková asociácia, Slovenská asociácia poisťovní, Asociácia finančných sprostredkovateľov a finančných poradcov;

d) subjekty zastrešujúce ochranu práv a oprávnených záujmov spotrebiteľov (spotrebiteľské združenia a pod.), ktoré prejavili záujem o spoluprácu.

Po vyhodnotení pripomienkového konania sa metodické materiály predkladajú na schválenie kompetentnému útvaru v rámci Národnej banky Slovenska a následne zverejňujú na webovom sídle Národnej banky Slovenska. Zámerom odboru ochrany finančných spotrebiteľov je postupne vytvoriť konzistentnú príručku ochrany finančných spotrebiteľov podľa jednotlivých sektorov finančného trhu, ktorá pre odbornú verejnosť bude návodom na správny výkon činnosti a pre finančných spotrebiteľov osvetovým materiálom.

VYDANÉ STANOVISKÁ A METODICKÉ USMERNENIA

Ku dňu vydania tohto článku odbor ochrany finančných spotrebiteľov Národnej banky Slovenska zverejnil tieto metodické materiály:

a) metodické usmernenie útvaru dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska z 21. apríla 2015 č. 2/2015 k povinnosti poisťovateľa poskytnúť klientovi pred uzatvorením niektorých druhov poistenia oceňovacie tabuľky a k možnostiam jednostrannej zmeny ich obsahu,

b) metodické usmernenie útvaru dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska z 21. apríla 2015 č. 3/2015 k označovaniu a propagácii poisťných produktov,

c) stanovisko útvaru dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska z 21. apríla 2015 č. 1/2015 k použitiu Občianskeho zákonníka v spotrebiteľských obchodných vzťahoch, zverejnené dňa 15. mája 2015.

Ad a) Obsahom metodického usmernenia č. 2/2015 je výklad povinnosti poisťovateľa poskytnúť klientovi pred uzatvorením niektorých druhov

poistenia oceňovacie tabuľky a výklad pojednávajúci o možnostiach jednostrannej zmeny obsahu oceňovacích tabuliek. Metodické usmernenie na základe analýzy príslušných ustanovení právnych predpisov (predovšetkým § 53 ods. 4, § 53 ods. 14, § 790 písm. b), § 792a ods. 2 písm. a) a § 816 Občianskeho zákonníka, a § 37 ods. 1 písm. b) a c) zákona o poisťovníctve) formuluje, ako majú subjekty poskytujúce poisťné služby postupovať v predmetných oblastiach, aby pritom nepoškodzovali práva a právom chránené záujmy spotrebiteľov.

Oceňovacími tabuľkami sa rozumie súhrn údajov, ktoré sú spolu s poisťnou sumou a pravidlami pre výpočet poisťného plnenia potrebné na určenie konkrétnej výšky poisťného plnenia. Oceňovacie tabuľky obvykle pozostávajú predovšetkým z údajov o jednotlivých poškodeniach zdravia a iných následkoch poisťných udalostí spolu s priradeným percentuálne, prípadne inak určeným rozsahom poisťného plnenia z poisťnej sumy, na ktorý má poistený v prípade vzniku poisťnej udalosti s uvedenými následkami nárok.

Ad b) Obsahom metodického usmernenia č. 3/2015 je výklad ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov ukládajúcich dohľad daným subjektom, ktoré vykonávajú poisťovaciu činnosť, povinnosti súvisiace s označovaním a propagáciou poisťných produktov a služieb a popis štandardov na označovanie poisťných produktov. Ide najmä o požiadavku zákazu klamlivého označovania a propagácie produktov a zavádzania spotrebiteľov o skutočnom charaktere označeného produktu, požiadavku povinnosti poskytnúť klientovi jasne a zrozumiteľne dôležité informácie súvisiace s uzavretím poisťnej zmluvy a požiadavku zákazu používať nepravdivé alebo zavádzajúce informácie pri propagácii svojej činnosti alebo zamlčovať dôležité skutočnosti a konať s odbornou starostlivosťou.

Národná banka Slovenska považuje túto tému za dôležitú z dôvodu, že správny prístup už pri označení a propagácii produktu je často prvotným impulzom pre rozhodovanie spotrebiteľa. Metodické usmernenie stanovuje požiadavku zrozumiteľnosti a jasnosti propagácie poisťných produktov v reklamných tlačovinách, na webových stránkach, v informačných listoch, pokiaľ propagácie obsahujú aspoň stručný popis produktu, ako aj požiadavku zrozumiteľnosti a jasnosti akejkoľvek výzvy na uzatvorenie poisťnej zmluvy pre bežného spotrebiteľa.

Ad c) Stanovisko k použitiu Občianskeho zákonníka v spotrebiteľských obchodných vzťahoch obsahuje vysvetlenie k uplatňovaniu ustanovenia § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. apríla 2015. Vysvetľuje aplikáciu tohto ustanovenia na záväzkové vzťahy, ktoré sú spotrebiteľskými zmluvami podľa § 52 ods. 1 Občianskeho zákonníka a súčasne obchodnými záväzkovými vzťahmi podľa § 261 ods. 6 Obchodného zákonníka tak, ako ju bude uplatňovať Národná banka Slovenska najmä v rámci výkonu dohľadu na ochranu finančných spotrebiteľov. Toto stanovisko má ambíciu vykladať zložitú tému, ktorou v minulosti bola, a dovoľíme si tvrdiť, že v súčasnosti stále je ochrana spotrebiteľa v režime duality občianskeho a obchodného zákonníka.

Irrevocable Payment Commitments: A New Form of Servicing Banks' Obligations towards the EU Sovereigns?

Lucia Országhová, Martina Mišková^{1,2}

Building on the previous work (Országhová – Mišková, 2015), this article zooms in on the specific topic of irrevocable payment commitments. These commitments have been introduced as an alternative to cash payments to both the resolution fund and the deposit guarantee fund. This novel instrument in the EU regulatory framework could thus facilitate the achievement of the future target level of ex-ante funding while limiting the impact of the new measures on the lending capacity of credit institutions in the post-crisis period. The article discusses the rationale of introducing irrevocable payment commitments into the framework of annual financial contributions and provides an overview of their main characteristics. Furthermore, it compares the EU-wide framework to similar approaches which have been applied in some EU Member States.

RATIONALE: A COMPROMISE BETWEEN LONG-TERM OBJECTIVE AND POST-CRISIS REALITY

Since the global crisis, an exhaustive reform agenda in the financial sector has been undertaken both at global and European level. One of its prominent features is the introduction of risk-based financial contributions from the credit institutions to the resolution and deposit guarantee funds (referred to collectively as 'financing arrangements' throughout this article).³ The decision to introduce risk-based financial contributions needs to be seen in a broader perspective of unprecedented government interventions into the financial sector during the recent financial turmoil.⁴

The financing arrangements were created to address several objectives, namely to lower the probability of occurrence of any banking crisis in the future by internalising its costs by the credit institutions themselves, to protect taxpayers from bearing any future costs of bank distress as well as to re-gain their confidence in the financial sector. In order to avoid any pro-cyclical effects which would arise if financing arrangements had to rely solely on ex-post contributions, it has been understood as indispensable that the available financial means of the resolution and deposit guarantee funds amount to at least a certain minimum target level. Within the EU, a consensus emerged that the resolution fund should reach at least 1% of the amount of covered deposits of all authorised institutions by end-2024 and the deposit guarantee fund should reach at least the target level of 0.8% of the amount of covered deposits of its members by 3 July 2024.

In order to reach the target level within these deadlines, annual risk-based ex-ante contribu-

tions will be imposed on the credit institutions over the coming ten years (until 2024).⁵ Without prejudice to the benefits of a harmonised approach, which leads to higher consistency within the EU and thus to further reduction of the fragmentation of the financial sector, it must be noted that the ex-ante contributions to financial arrangements have been introduced in a very complex external environment. It is characterised, on one hand, by an ongoing adjustment of financial and non-financial sector balance sheets, given the post-crisis overhaul of bank regulation and supervision (including new rules on capital requirements) and on the other hand, by the efforts of national authorities to revive the bank lending channels and thus to boost economic growth (also via non-standard monetary policy measures). The new risk-based contributions to financial arrangements could further impair, at least in the short-term, both liquidity and (to a limited extent) capital of the credit institutions and as such also the capacity of banks to finance the real economy.

With this in mind, the European legislation provides that the available financial means to be taken into account in order to reach the required target level may include irrevocable payment commitments (referred also as 'IPC' throughout this article). IPC have, by definition, some pro-cyclical dimensions and entail a certain level of liquidity risk for the financing arrangements. As such, they could be seen as a derogation from the main principles for ex-ante financing. However, they were included in the EU legal framework with the intention to provide for some flexibility during the transition period until 2024. They could thus facilitate the achievement of the future target level

¹ Národná banka Slovenska

² The article should not be reported as representing the views of Národná banka Slovenska (NBS) or any other institutions the authors have been associated with. The views expressed and mistakes made remain of the authors.

³ Please note that we refer to both the national resolution funds as well as the Single Resolution Fund (SRF), which will become operational as of 2016.

⁴ As concerns the EU, since the beginning of the crisis around 110 European banks have received state aid, representing roughly 25% of total banking assets in the EU. Between 2008 and 2013, the national governments injected EUR 608 billion into banks in capital and assets relief measures, an equivalent of 5.2% of the average GDP of the EU over the same period. Furthermore, in the peak year of 2009, the outstanding amount of guarantees provided to banks reached EUR 835 billion (Almunia, 2014).

⁵ For further details about the risk-based contributions, please consult Országhová and Mišková (2015).

- 6 Please note the EBA guidelines envisage two legal instruments, namely an agreement on payment commitment which provides for the right of the financial arrangement to claim the amount, and another agreement on financial collateral, which ensures that the right of the financial arrangement is guaranteed by a low-risk asset. For further details, please consult the EBA guidelines (EBA/GL/2015/09).
- 7 For comparison, the DGS is obliged to repay the depositors within seven working days (for details, please consult Directive 2014/49/EU). Furthermore, in Denmark the institutions are obliged to honour their guarantee within eight days and in Portugal within 3 days upon the request by the respective fund. For more details about the two countries, see one of the sections below.
- 8 The BRRD refers to Directive 2014/59/EU, the SRM to Regulation (EU) No 806/2014 and the DGSD to Directive 2014/49/EU.
- 9 For further details, please refer to Article 13(3) of Commission Delegated Regulation (EU) 2015/63 (further referred to as 'DR' or 'delegated regulation') and Articles 7 and 8 of the Council Implementing Regulation (EU) 2015/81 as well as points 6 and 16 of the respective recital (further referred to as 'IR' or 'implementing regulation').
- 10 For further details, please consult EBA/GL/2015/09.
- 11 For further reference, see the definition of available financial means, namely Article 3(1) of the SRM and Article 2(1) of the DGSD.

of ex-ante funding while limiting the impact for the new measures on credit institutions and on their lending capacity. This is particularly crucial for those EU Member States which are still facing ex-post liabilities after the financial crisis as well as for those which have not been operating deposit guarantee schemes on a pre-funded basis. The inclusion of collateralised commitment thus allows the financing arrangements to have immediate access to funding if needed, but without the requirement on the part of the credit institutions to cash funds entirely upfront.

MAIN CHARACTERISTICS OF IRREVOCABLE PAYMENT COMMITMENTS

Irrevocable payment commitments (IPC) can be defined as an obligation on the part of credit institutions to pay their contributions in the future. This obligation is duly formalised in a contract⁶ signed between the financial arrangement and an institution that opts for the IPC instead of paying its contribution in cash. This is a perpetual and irrevocable obligation, as it will not cease nor decrease until such an obligation is eventually fulfilled.

The right of the financial arrangement is guaranteed by a formal pledge of securities, which is transferred directly to the financial arrangement or registered in a central securities depository in favour of the financial arrangement. The financial arrangements can only accept **low-risk assets as collateral** to secure the IPC. Furthermore, the collateral cannot be encumbered by any third-party rights and it should be at the free disposal of and earmarked for exclusive use by the receiving authority. Furthermore, the authorities need to determine criteria on the eligibility of the collateral, including with respect to concentration and currency risks, as well as to apply a haircut to its value. This implies that the market value of the asset is always reduced by a certain percentage (haircut). The EBA advises the use of the criteria and haircut schedules as applied by central banks in their monetary operations. Furthermore, the credit institution is, at the request of the financial arrangement, obliged to replace the IPC with a cash payment within a certain time limit – the EBA proposes 2 working days.⁷ If the credit institution does not meet its obligations, the financial arrangement has the right to realise the collateral.

The underlying idea of the strict criteria on the IPC is on one hand to secure that they could be realised if needed and on the other hand that they are not incentivised in any way over cash contributions. The incentive for the credit institutions to use the IPC instead of cash however lies in their accounting treatment. Contrary to cash contributions, which are reflected in the profit and loss statement (P&L) upon their payment, the IPC are, in most cases, considered as contingent liability. As commented on by several respondents in the consultation phase of the EBA guidelines, this treatment is possible under conditions where the events triggering their call are determined and

their likelihood of occurrence can be assessed. In other words, the IPC may be treated as contingent liabilities as they can only be paid out in the event of a particular set of circumstances arising.

LEGAL FRAMEWORK: A HARMONISED APPROACH OR A PUZZLE?

The legal basis for the use of IPC is provided for in European secondary legislation, namely Article 103(3) of the BRRD, Article 70(3) of the SRM and Articles 10(3) and 2(1) of the DGSD.⁸ They state, broadly in similar terms, that IPC may be used to account towards the target level; however their share shall not exceed 30% of the total amount of contributions. Furthermore, basic requirements, such as their full backing by low-risk assets, are also specified in these legislative acts.

However, when it comes to further details, a different approach has been chosen for the two financing arrangements. In the case of the resolution fund, the IPC are further defined in non-legislative acts,⁹ which are directly applicable in the EU/euro area-wide context as of early-2015. In the case of the deposit guarantee fund, there are no further legal acts at present. Instead, the European Banking Authority (EBA) has been mandated to issue guidelines on IPC in order to ensure their consistent application within the European deposit guarantee schemes (DGS). Although the EBA guidelines provide for a great amount of detail, they are not legally binding. However, the national authorities are obliged to inform the EBA of their compliance with the guidelines or to explain the reasons for any non-compliance. The final guidelines on IPC were published on 28 May 2015, following an extensive consultation process at end-2014.¹⁰ The national authorities are requested to confirm their compliance status with the guidelines within two months after their publication and to implement them into their national practices by end-2015.

With the objective of creating an internal EU market for banking services and thus preventing any regulatory arbitrage, the set of provisions on IPC are to be interpreted as providing for a coherent and consistent application of IPC across the different financial arrangements as well as across the whole EU. However, in our view, the different legal acts appear somewhat conflicting on a few issues. This is due to the fact that the different legal acts provide for different levels of detail and the respective provisions are not universally applicable across all financial arrangements and across all countries. As an example, both SRM and DGSD allow other means of contributions than cash or IPC to count towards the target level, namely deposits and low-risk assets; however the legislation remains silent about this option for national resolution funds.¹¹ In other words, the authorities outside the Single Resolution Mechanism (SRM) as well as in all EU countries in 2015 (given the fact that the Single Resolution Fund (SRF) only becomes operational as of 2016) do not have an implicit right to accept deposits or low-risk assets

as available financial means to count towards the target level. In this respect, please see also our discussion below about the use of alternative means of contributions in the past in some of the EU Member States. Similarly, it is for the authority of the national resolution fund to decide on the mix of annual contributions for 2015, including the share of IPC, however at the same time the recital of the related implementing regulation¹² states that the Single Resolution Board will ensure that the same share of IPC will be transferred by each SRM Member State to the SRF.

WHO HAS THE RIGHT TO EXERCISE IRREVOCABLE PAYMENT COMMITMENTS?

The legislation provides that the maximum share of IPC cannot exceed 30% of the total amount of available financial means. There is however no automatic right for credit institutions (or investment firms) to provide their contributions in the form of IPC. Such an interpretation would probably result in the systematic use of IPC, which would be inconsistent with the overall objective of the ex-ante financing. This provision is rather to be read as a discretionary power of the authorities to exercise the option (or not) to accept IPC of up to 30% of the available financial means.¹³ This right gives the authorities the possibility to duly assess the application of IPC against the overall situation in the country, in particular against the main objective of preserving financial stability. At the same time, this right is somewhat limited in the case of the SRB, which shall allow the use of IPC under normal circumstances. Furthermore, it shall allocate no less than 15% of the payment obligation of an institution in the form of IPC if that institution requested their use.¹⁴

Furthermore, a question arises whether the 30% limit is set on an annual or cumulative basis. In the consultation phase of the EBA guidelines, the respondents supported a flexible approach where the authorities have the right both to overshoot and to undercut the 30% limit during the build-up phase as long as the 30% limit is met in 2024. As discussed above, the authorities have the right to undercut the 30% limit and to accept a lower share of IPC (or none) in a given year. It appears therefore meaningful that the authorities will also have the right to compensate the lower level of IPC of that year in the coming years, thus overshooting the 30% limit in a given year. This argument should also be seen in light of the consistent treatment of financial institutions across the EU internal market, namely the institutions which will build up the target following the new EU-wide harmonised rules and those institutions which were subject to ex-ante contributions in the past. Financial resources of the latter group, which are provided mostly in cash (as the IPC were often not an option), now count towards the target level. This is particularly the case for several national DGS. In light of a coherent treatment it could be envisaged to overshoot the annual limit for the

remainder of the financial contributions until the target is met.

Let us however reiterate that we understand this flexibility without any prejudice to the overall limit, defined as a 30% share of the total (cumulative) amount of financial means already available in the financial arrangement.¹⁵ The overall limit should be met not only in 2024 and it should not be jeopardised in any given year. In this respect, any frontloading of payment commitments and delaying of cash payments between years shall be avoided. This interpretation is, in our view, in line with the overall objective of ex-ante contributions, namely the intention to achieve a critical mass of resources and to avoid any pro-cyclicality by relying on ex-post funding.

It should be noted however that our arguments could be at odds with the rules of the SRM, which state that in any given year the sum of “those” IPC shall not exceed 30% of the total annual contributions.¹⁶ If the total annual contributions are to be interpreted as referring to the total amount of contributions to be raised during the contribution period (thus in that given year), this would imply that in each individual year the limit of 30% of IPC is to be applied. In other words, in a given year, the SRB will have the right to set a lower, but not a higher limit, calculated as a 30% share of the total contributions to be raised in that specific year.

Another aspect is the possibility of differential treatment of individual banks. As a general principle, the authorities are bound to apply their rights (including the right to exercise the IPC) in an objective and non-discriminatory manner and to treat the credit institutions as consistently as possible across the internal market. As such, the same limit of IPC should apply to each institution's ex-ante contributions.¹⁷

It shall be also noted that it remains the right of a credit institution to service its financial obligation in the form of IPC, but within the limit allowed by the financial arrangements. As such, the IPC are not compulsory. A general envisaged approach is that the financial arrangement announces the share of IPC which is accepted in a given year and the credit institution may exercise this option up to the statutory amount. A slightly different approach is foreseen within the SRM, where the process is initiated by a request from credit institutions and subsequently, the SRB allocates the use of IPC evenly among those institutions that requested it.¹⁸

ARE PAYMENT COMMITMENTS NEW?

IPC represent a novelty in the EU regulatory framework. Moreover, they are also new to most of the EU Member States. However, some EU countries have experiences with applying alternative instruments to financial contributions in cash. In what follows we will present the approaches which exist in France, Denmark and Portugal.

In **France**, as of 1999 the member institutions may be exempt from paying (part of) their contribution to the deposit guarantee scheme and

¹² For further details, see point 6 of the recital of the IR.

¹³ In this respect, see e.g. the decision of the Slovak Resolution Council of 21 May 2015 not to exercise this option in 2015 (for further details, consult its website www.rezolucnara-da.sk).

¹⁴ For further details, please consult Article 8 of the IR.

¹⁵ In other words, if the authorities do not allow any IPC in the first year, they should have the right to set the limit of IPC in the next year of up to 60% of the annual contributions in that particular year, while respecting the 30% overall limit set at the level of total available financial means (thus the sum of contributions from the previous and this year).

¹⁶ Please refer to Article 8 of the IR.

¹⁷ On this aspect, please refer to point 8 of Title II, Part 1 of the EBA guidelines which state that “[...] DGS should not accept more than 30% of a given member's ex-ante contributions to be made in the form of payment commitments.” or Article 8 of the IR which states “The Board shall allocate the use of irrevocable payment commitments evenly [...]”

¹⁸ For further details, please see Article 8 of the IR.

- 19 *Fonds de Garantie des Dépôts et de Résolution (FGDR)* represents a single institution in France that collects and manages funds of the deposit guarantee scheme, investment guarantee as well as of the national resolution fund.
- 20 When introduced in 1999, half of the annual contribution could have been replaced by a guarantee fund. This amount has increased to 70% as of 2003 and to 100% as of 2007.
- 21 See e.g. p. 41 of the Annual Report 2013 of the FGDR. The annual breakdown of guarantee deposits broadly mirrors the annual contributions to the deposit guarantee scheme for the period 2009-2013, announced in the ministry orders (so called *arrêts* in French).
- 22 Similarly to France, a single institution in Denmark - the Guarantee Fund for Depositors and Investors (GFDI), collects contributions for the deposit guarantee scheme, the investment guarantee scheme as well as the national resolution fund. The financial contributions related to the deposit guarantee scheme are recorded in the "Banking Department" of the GFDI, whereas the financial contributions related to resolution are recorded in the "Winding-up and Restructuring Department" of the same institution.
- 23 It is worth noticing that the deposit guarantee scheme in Denmark used ex-post financing until 2011 and the ex-ante funding arrangements were only introduced in 2012.
- 24 FGD refers to *Fundo de Garantia de Depósitos*, the Portuguese Deposit Guarantee Fund.
- 25 Namely, the adoption of DGSD (Directive 2014/49/EU).

to the resolution fund of the FGDR¹⁹ provided that the institution agrees to make such payment upon request. The credit institution has the option to replace its contribution with a **guarantee commitment**, which remains valid for five years. Moreover, the institution is required to pay a guarantee deposit (*dépôts de garanties*) in the same amount instead. This surety deposit, which is recorded at the FGDR for an amount equal to the portion of the unpaid contribution, is frozen for five years (it can however bear interest during this period). Guarantee deposits are returned after that period if they have not been used to finance an intervention and they are partially or fully converted into cash contributions. As of 2007, 100% of the annual contribution may be provided in the form of a deposit guarantee.²⁰ Over the past several years, all contributions were paid in the form of five-year guarantee deposits, with the exception of those paid by new members and special contributions collected to replenish funds following an intervention (these are paid definitively).²¹

A similar approach for the deposit guarantee scheme of the GFDI²² existed in **Denmark** until 2012, where credit institutions paid their contributions either in cash or in guarantees, however there was no condition as in France for a five-year rotation of the guarantees. With the proposed EU directive on deposit guarantee scheme, a complete redesign of the system was introduced in 2012. As part of the reform, liquidity requirements on the deposit guarantee scheme were introduced, e.g. minimum level of assets as well as minimum share of cash and cash equivalents in total assets.²³ As a consequence of the new funding model, the guarantees issued by the banks for the deposit guarantee scheme were fully replaced with liquid assets in 2012.

This reform did not have an impact on the other financial contributions of the GFDI, namely finan-

cial contributions for winding-up or resolution of credit institutions, which were introduced in Denmark in 2010. The capital for the winding-up process continues to be provided solely through guarantees (also referred to as commitments) from credit institutions, amounting to a minimum of DKK 3.2 billion. For the purposes of restructuring, a combination of guarantees (commitments) and cash contributions is envisaged, amounting to a minimum of DKK 1 billion. According to the annual report of the GFDI for 2014, all funds so far were provided in the form of guarantees.

The system available for the deposit guarantee scheme (FGD)²⁴ in **Portugal** appears to be the closest to the EBA proposal on IPC. The IPC is based on a signed contract, guaranteed by a permanent pledge of securities and deposited at a central securities depository. Furthermore, only securities of high quality, low risk and high liquidity are accepted and following a conservative approach, a haircut of 10% is applied on their market value. Contrary to France and Denmark, IPC have only been used to replace cash contributions to the Portuguese deposit guarantee scheme.

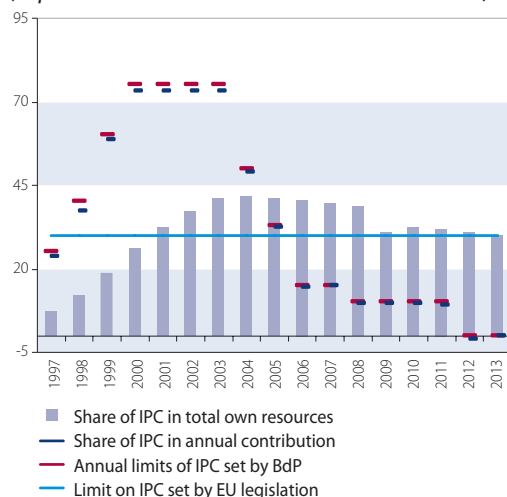
The maximum amount of IPC (defined as a share in the total annual contribution) is decided annually by the central bank; however it may only be set within the legal limit of 75%. Whereas in early 2000s it was defined at the upper limit, the share of payment commitments in the annual contribution has since then gradually been reduced (see Chart 1). Moreover, as of 2012, the limit has been set at 0%, meaning that for the last 4 years credit institutions have not been authorised to use the IPC. This decision is, among other things, related to the efforts to harmonise the Portuguese approach with the latest EU initiative regarding the deposit guarantee schemes.²⁵ As a consequence, the overall level of IPC in the FGD's total own resources decreased in 2013 below the limit of 30% set by the DGSD. This implies that all IPC in Portugal may be included in the available financial means for the calculation of the target level of 1% of covered deposits in the country, which is to be reached by mid-2024.

In this respect, it is also worth noting the behaviour of the credit institutions. They seem to fully utilise this alternative means of servicing their payment obligations. Over the whole period, the share of the IPC in the total annual contributions largely mirrored the limits set by the Portuguese authorities for each particular year (see Chart 1).

CONCLUSIONS

Irrevocable payment commitments represent a novel instrument in the EU regulatory framework as well as in the legal systems of most EU Member States. Defined as an obligation on the part of credit institutions to pay their financial contributions in the future, the use of IPC does not have an immediate impact on the balance sheets of banks and thus on their capacity to finance the real economy. As such, they facilitate the achievement of the target level of ex-ante

Chart 1 Share of irrevocable payment commitments and statutory limits for FGD in Portugal (in percent of total/annual financial contribution)

Sources: Banco de Portugal (BdP), Portuguese Deposit Guarantee Fund (FGD) and authors' calculations.

funding for both the resolution fund and the deposit guarantee fund in a rather challenging post-crisis environment.

There is strong conditionality related to the use of IPC, including strict eligibility criteria and haircut schedules on the low-risk highly liquid assets used as collateral. Given the whole set of legal, administrative and operational requirements, it

might be rather challenging to set up the whole framework for their use. However, the extensive utilisation of the irrevocable payment commitments as well as of similar instruments in a few EU countries in the past indicates that they could provide flexible alternative to cash payments as well as address immediate liquidity concerns on the part of credit institutions.

References:

1. Országhová, L. and Mišková, M. (2015): Financial Contributions and Bank Fees in the Banking Union, *Biatec*, Vol. 23(1), pp. 13-18.
2. Almunia, J. (2014): Some Highlights from EU Competition Enforcement, Speech at IBA 18th Annual Competition Conference, Florence, 19 September 2014
3. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms (OJ L 173, 12.6.2014).
4. Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes (OJ L 173, 12.6.2014).
5. Regulation (EU) No 806/2014 of the European Parliament and of the Council establishing uniform rules and a uniform procedure for the resolution of credit institutions and certain investment firms in the framework of a Single Resolution Mechanism and a Single Resolution Fund (OJ L 225, 30.7.2014).
6. Commission Delegated Regulation (EU) 2015/63 of 21 October 2014 supplementing Directive 2014/59/EU of the European Parliament and the Council with regard to ex ante contributions to resolution financing arrangements (OJ L 11, 17.1.2015).
7. Council Implementing Regulation (EU) 2015/81 of the European Parliament and of the Council with regard to ex-ante contributions to the Single Resolution Fund (OJ L 15, 22.1.2015).
8. Guidelines on payment commitments under Directive 2014/49/EU on deposit guarantee schemes (EBA/GL/2015/09, 28 May 2015).
9. Consultation Paper: Draft Guidelines on payment commitments under Directive 2014/49/EU on deposit guarantee schemes (EBA/CP/2014/27, 25 September 2014).
10. Act No 1066 of 10 December 2003 as amended - Danish Act on Guarantee Fund for Depositors and Investors
11. Danish Act on a Guarantee Fund for Depositors and Investors, cf. Consolidation Act no. 133 of 22 February 2011
12. Executive Order no 679 of 27 June 2012 on the Danish Guarantee Fund for Depositors and Investors
13. Annual Reports of Danish Guarantee Fund for Depositors and Investors (2001-2014)
14. Opinion of the European Central Bank of 28 May 2010 on amendments to the financial stability regime (CON/2010/45)
15. Opinion of the European Central Bank of 16 April 2012 on the Deposit Guarantee Fund and the bank resolution regime (CON/2012/30)
16. French Monetary and Financial Code (Code monétaire et financier)
17. Règlement du Comité de la réglementation bancaire et financière No 99-06 du 9 juillet 1999 relatif aux ressources et au fonctionnement du fonds de garantie des dépôts (France, as amended)
18. Fonds de Garantie des Dépôts et de Résolution (France) – Rapport Annuel (2009-2013)
19. Arrêtés relatives au montant des cotisations au mécanisme de garantie des dépôts (France, 2007-2014)
20. Arrêtés portant appel de cotisations exceptionnelles au Fonds de garantie des dépôts (France, 2007-2014)
21. Fundo de Garantia de Depósitos (Portugal), www.fgd.pt/en-US/Legislacao/Pages/default.aspx
22. Fundo de Garantia de Depósitos – Annual Reports and Accounts (Portugal, 1995-2013)
23. Instructions of the Banco de Portugal on the Limit of the Irrevocable Payment Commitment Applicable for Contributions to the Deposit Guarantee Fund (1996-2014)

Vybrané aspekty neoprávneného podnikania na finančnom trhu

Ivan Barri, Andrea Slezáková, Peter Tkáč
Národná banka Slovenska

Národná banka Slovenska v rámci výkonu svojich činností, predovšetkým v oblasti dohľadu nad finančným trhom, sa stretla s nejedným prípadom, keď spotrebiteľom na finančnom trhu ponúkali finančné služby subjekty, niekedy dokonca fyzické osoby, ktoré neboli oprávnené na ich poskytovanie. Takáto situácia narúša základné pravidlá fungovania finančných trhov, kde poskytovatelia finančných služieb môžu ponúkať svoje služby spravidla iba vtedy, ak splňajú regulatórne požiadavky na ich výkon a zároveň naň získajú oprávnenie od Národnej banky Slovenska. Druhým, nemenej podstatným aspektom tohto javu je povinnosť Národnej banky Slovenska tieto skutočnosti skúmať a v rámci dohľadu ich vyhodnocovať a následne sankcionovať.

1 Pri cezhraničnom poskytovaní investičných služieb alebo činností ide o tzv. inštitút notifikácie, ktorý predstavuje v rámci EÚ harmonizovaný prístup pre vyjadrenie zásady slobodného poskytovania služieb.

2 Kým dohľadovými funkciami chápe-me predovšetkým výkon dohľadu na mieste a pri ad hoc zisťovaní aj dohľadu na diaľku, monitorovacími funkciami rozumieme zabezpečenie zberu dát a údajov o samotnom finančnom trhu, ktoré Národná banka Slovenska ďalej spracúva a vyhodnocuje vo forme rôznych analýz a správ o finančnom trhu.

3 Ide napr. o bankový sektor, sektor poisťovníctva, trhu cenných papierov, kolektívneho investovania, finančných sprostredkovateľov a poradcov a pod. Pre výpočet základných noriem regulujúcich slovenský finančný trh podľa jednotlivých sektorov pozri napr. SIDAK, M., SLEZÁKOVÁ, A. a kol.: Regulácia a dohľad nad činnosťou subjektov finančného trhu. Bratislava: Wolters Kluwer 2014, s. 31 a nasl.

Špecifickosť a zložitosť preukazovania skutkového a právneho stavu prípadov neoprávneného podnikania na finančnom trhu je pri každom z nich odlišná. Z povahy danej veci vyplýva aj komplexnosť postupov a úkonov, ktoré pri ich objasňovaní vykonáva Národná banka Slovenska. Vedľajším problémom podporujúcim rozmach neoprávneného podnikania na finančnom trhu je paradoxne aj narastajúci regulatórny tlak na ich účastníkov, čo zase neprispieva k odstráneniu bariér pri podnikaní na finančných trhoch, k sprehľadneniu finančných služieb a produktov ani k celkovému zjednodušeniu procesu výberu správneho poskytovateľa finančných služieb. Ak k tomu pridáme nízke finančné povedomie prijímateľov finančných služieb a historicky negatívne skúsenosti na slovenskom finančnom trhu, nastáva často situácia, keď sa uprednostňujú osobné kontakty známych, „ktorí sa na finančných trhoch dobre vyznajú“, pred profesionálnymi poskytovateľmi finančných služieb, ktorí sú riadne licencovaní a špecializovaní na poskytovanie špecifických finančných služieb. Celý tento obraz dokresľuje neraz negatívna skúsenosť so službami poskytnutými finančnými poradcami a finančnými sprostredkovateľmi, ktorí, využívajúc rôzne presvedčovací techniky, komunikujú so svojimi klientmi tak, aby maximalizovali predovšetkým svoj prospech.

Všetky tieto atribúty potom vedú k tomu, aby spotrebiteľ na finančnom trhu hľadal zdanlivo lacnejšie alternatívy, ktorých ponuka nie je viazaná na cross-selling iných produktov a ktoré sú ľahko dostupné prostredníctvom internetovej siete alebo na základe osobného odporúčania známeho. Tento priestor následne vyplňajú rôzne entity, právnické alebo fyzické osoby, ktoré tieto služby poskytujú buď latentne, pod rúškom poskytovania iných služieb, alebo bagatelizovaním potreby udeleného povolenia, prípadne

falošným tvrdením, že podliehajú dohľadu Národnej banky Slovenska.

Neoprávneným podnikaním na finančnom trhu pre potreby tohto článku rozumieme poskytovanie finančnej služby alebo ponúkание finančného produktu na území Slovenskej republiky, ktoré môže vykonávať iba osoba, ktorá má na túto činnosť právoplatne udelené povolenie alebo inak udelený súhlas¹ Národnej banky Slovenska, osobou, ktorá toto povolenie udelené nemá.

Národná banka Slovenska predstavuje v podmienkach Slovenskej republiky autoritu, v rámci ktorej sa združujú všetky dohľadové a monitorovacie² funkcie finančného trhu. Komplex týchto funkcií vykonáva útvar dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska. Pod širším vymedzením pojmu dohľad rozlišuje štyri základné zložky:

- poskytovanie povolení na výkon činností vykonávaných rôznymi entitami na finančnom trhu,
- samotný výkon dohľadu na mieste alebo na diaľku nad dohľadanými subjektmi finančného trhu,
- rozhodovanie o sankciách pri porušení všeobecne záväzných právnych predpisov regulujúcich finančný trh,
- normotvornú právomoc vydávať sekundárne pramene práva a iné právne predpisy dotvárajúce celkový regulačný rámec finančného trhu.

POVOLENIE NA VÝKON ČINNOSTÍ NA FINANČNOM TRHU

Finančné trhy pozostávajú z rôznych sektorov,³ v ktorých pôsobia špecifické subjekty navzájom sa odlišujúce, zároveň však vykazujúce jeden spoločný charakteristický prvok, a to potrebu regulácie a dohľadu nad ich činnosťou. Táto potreba vyplýva z dôležitosti funkcií, ktorú finančné trhy plnia vo vzťahu k ich účastníkom a v konečnom dôsledku ku každému z nás. Osobitne v období znášania

tvrdých následkov a opatrení po globálnej finančnej kríze z rokov 2007 až 2009 narastá silnejúci tlak na reguláciu, ktorá má pokrývať javy a skutočnosti dovtedy ponechané na prirodzený vývoj na trhu. Na druhej strane však vzniká enormná záťaž pre poskytovateľov finančných služieb, ktorí sú zároveň dohliadanými subjektmi a ktorí majú povinnosť implementovať tieto regulatórne opatrenia do svojich vnútorných procesov a postupov, ako aj do svojej IT infraštruktúry. S touto záťažou, samozrejme, súvisia aj významné finančné nároky, ktoré poskytovatelia finančných služieb musia následne vykryť buď zdražovaním svojich služieb, alebo realokáciou svojich vlastných výdavkov. Takto vzniká negatívny efekt, ktorý v niektorých prípadoch dokonca núti spoločnosti zamýšľať sa nad tým, či sa im viac neoplatí zúžiť rozsah svojho povolenia a tým znížiť svoje administratívne a finančné bremeno, ktoré z regulácie vyplýva. Obdobné obmedzenia pôsobia na trh reštriktívne, keď namiesto toho, aby sme hľadali opatrenia na jeho podporu a rast, kladíme povinnosti,⁴ ktoré nielenže dohliadané subjekty nútia zvažovať svoje ďalšie pôsobenie na trhu, ale staviame bariéry pre vstup nových účastníkov na trh.

Negatívnym dôsledkom týchto javov je práve rozmach poskytovateľov rôznych investičných služieb a činností, ktorí nie sú na ich výkon oprávnení, pretože nemajú udelené povolenie Národnej banky Slovenska. V prípade slobodného cezhraničného poskytovania týchto služieb a činností v rámci EÚ sa vyžaduje od iného národného kompetentného orgánu aspoň notifikácia pre ich poskytovanie na Slovensku. Bez tohto povolenia, resp. oznámenia, sa dokážu títo poskytovatelia napojiť bez dodatočnej potreby prispôsobenia regulačným požiadavkám na existujúcu infraštruktúru zahraničného poskytovateľa investičných služieb a ponúkať jeho produkty spravidla obohatené o vlastné, nie vždy dostatočne odborné, know-how. Svoje služby tak ponúkajú lacnejšie ako tí, ktorí majú príslušné povolenie.

Konanie pred Národnou bankou Slovenska môžeme charakterizovať ako postup Národnej banky Slovenska, účastníkov konania a tretích osôb zúčastnených na konaní pri vydávaní, preskúmaní a realizácii individuálnych správnych aktov, ktorý je upravený procesnými finančno-právnymi normami.⁵ V povoľovacích konaniach môžeme hovoriť o zákonodarcom vytvorenom mechanizme, výsledkom ktorého je individuálny správny akt umožňujúci výkon činnosti na finančnom trhu. Preto môžeme konštatovať, že Národná banka Slovenska plnením povoľovacích funkcií zabezpečuje, aby na trh prichádzali len subjekty spĺňajúce zákonné požiadavky na podnikanie v určitom sektore. Výstupom z oblasti povoľovacej činnosti môže byť najmä bankové povolenie, povolenie na vykonávanie poisťovacej činnosti, povolenie na vznik a činnosť správcovskej spoločnosti, povolenie na poskytovanie investičných služieb a činností obchodníkmi s cennými papiermi, povolenie na vznik a činnosť dôchodkovej správcovskej spoločnosti, povolenie na vznik a činnosť

doplňkovej dôchodkovej spoločnosti, povolenie na vykonávanie činnosti samostatného finančného agenta a povolenie na vykonávanie činnosti finančného poradcu. Z uvedeného je zrejmé, že licenčné procesy vychádzajúce z primárnej a sekundárnej legislatívy platnej pre príslušný segment determinujú vstup na trh, na základe čoho môžeme plnenie úloh v predmetnej oblasti označiť za jednu z podstatných funkcií Národnej banky Slovenska.

Získaním príslušného povolenia sa zároveň eliminuje vstup na trh tým subjektom, ktoré nespĺňajú základné zákonom stanovené predpoklady na výkon svojej činnosti, nemajú dostatočné personálne, materiálno-technické zabezpečenie alebo nedisponujú dostatočným množstvom odborných znalostí a skúseností. Osoby neoprávnené podnikajúce na finančnom trhu spravidla tieto požiadavky nespĺňajú a navyše zo skúseností vyplýva, že ich napriek tomu navonok deklarujú, čím sa snažia zvýšiť svoju kredibilitu pre potenciálnych klientov.

DOHLAD NAD SUBJEKTMI, KTORÉ NEOPRÁVNENE POSKYTUJÚ SLUŽBY NA FINANČNOM TRHU

V rámci výkonu dohľadu nad finančným trhom v jurisdikcii Slovenskej republiky Národná banka Slovenska eviduje niekoľko prípadov voči rôznym fyzickým a právnickým osobám vo vzťahu k ich činnosti, ktoré vykazujú znaky neoprávneného podnikania na finančnom trhu. Najčastejšie možno hovoriť o výkone činností v oblasti poskytovania investičných služieb a činností, kde je v našich podmienkach typickým reprezentantom a ich poskytovateľom obchodník s cennými papiermi. V nemalej miere môžeme hovoriť aj o činnostiach vykazujúcich znaky finančného sprostredkovania alebo finančného poradenstva osobami, ktoré na výkon týchto činností povolenie nemajú, alebo ho majú, ale prekračujú jeho rozsah. Ostatné sektory finančného trhu nie sú neoprávneným podnikaním v zásade v takom rozsahu postihnuté, aj keď výskyt týchto prípadov v budúcnosti nemožno vylúčiť a pri každom posudzovaní ich treba vziať do úvahy.

Národná banka Slovenska v rámci výkonu dohľadu posudzuje aj prípady, ktoré majú charakter finančno-právnej inovácie, kde výkon predmetnej činnosti ešte nebol legálne zadaný, a preto nie je ani regulovaný, resp. vyžaduje si právne posúdenie a následnú právnu subsumpciu pod existujúci právny stav. Tieto nové trendy sú však aj pod drobnohľadom európskych regulačných autorít, ktoré ich skúmajú a následne komponujú do kontúr budúcej právnej úpravy *de lege ferenda*. Slovensko ako členská krajina EÚ a subjekty pôsobiace na jeho území a v rámci jeho jurisdikcie sa harmonizácii finančno-právnej regulácie v týchto prípadoch nevyhnú.

Osobitnou kategóriou sú prípady spoločností a rôznych iných entít, ktoré svoje služby poskytujú v zahraničí, kde prostredníctvom internetu sú dostupné aj pre prijímateľov finančných služieb na

4 Väčšina regulatórnych povinností sa prijíma na európskej úrovni, kde mimoriadne aktívny je napr. Orgán pre cenné papiere a trhy (ESMA) v Paríži.
5 SIDAK, M., DURAČINSKÁ, M. a kol.: *Finančné právo*. Bratislava: C. H. Beck, 2012, s. 431.

6 <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/upozornenia-na-nepovolenu-cinnost-subjektov>

7 Zákon č. 747/2004 Z. z. o dohlade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dohlade“).

8 BABČÁK, V. a kol.: Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 173.

Slovensku. V týchto prípadoch má Národná banka Slovenska vytvorené právne aj kompetenčné záujem na to, aby v rámci spolupráce so zahraničnými orgánmi dohľadu dokázala získať potrebné informácie a objasniť tak daný skutkový stav. Národná banka Slovenska je tiež otvorená poskytovaniu informácií a súčinnosti pri kooperácii so zahraničnými orgánmi dohľadu, kde aj v minulosti preukázala svoj podiel na vyšetrovaní niektorých prípadov v zahraničí.

Národná banka Slovenska v tejto súvislosti pravidelne aktualizuje svoje webové sídlo,⁶ na ktorom informuje širšiu verejnosť o podozrivých aktivitách spoločností alebo priamo upozorňuje na ich protizákonnú činnosť. Zároveň sa tieto upozornenia dostávajú v rámci spolupráce aj iným orgánom dohľadu v rámci EÚ a v prípade, že to zákon umožňuje, sa aj následne zverejňujú.

Národná banka Slovenska na svojom webovom sídle pravidelne zverejňuje aj zoznamy dohliadaných subjektov, ktoré sú oprávnené na poskytovanie svojich činností. Tento zoznam je dôležitou informáciou pre potenciálnych prijímateľov služieb alebo už existujúcich klientov, aby si mohli overiť, či je daná osoba riadne oprávnená na výkon týchto činností. S tým sa následne spájajú aj dôležité právne následky, z ktorých vyplýva napr. zákonom stanovená ochrana vkladov alebo investícií. V prípade, že sa klienti rozhodnú pre spoluprácu so subjektom, ktorý príslušné povolenie nemá, a to bez ohľadu na to, či tak urobil vedome alebo nevedome, finančné prostriedky investované do aktivít vykonávaných týmto subjektom nie sú kryté (napr. garančným fondom investícií).

Ako sme uviedli, preukazovanie skutkového a právneho stavu prípadov neoprávneného podnikania je pri každom z nich odlišné. Z povahy danej veci vyplýva aj komplexnosť postupov a úkonov, ktoré pri ich objasňovaní a vyšetrovaní vykonáva Národná banka Slovenska. Čo sa týka poskytovania informácií verejnosti, Národná banka Slovenska je povinná postupovať v súlade s § 2 ods. 2 zákona o dohlade,⁷ podľa ktorého je dohľad neverejný, a preto nemožno o jeho výsledkoch alebo priebehu informovať. O čom však už Národná banka Slovenska má povinnosť informovať, sú výroky sankčných rozhodnutí o právoplatne ukončených prípadoch dohľadu.

Podľa Babčáka patrí dohľad vykonávaný Národnou bankou Slovenska medzi jeden z druhov finančnej kontroly, pričom za kritérium diferenciácie volí okruh finančných vzťahov, v ktorých sa kontrola vykonáva.⁸ Hlavným zámerom finančnej kontroly je komparácia existujúceho stavu so stavom žiaducim. V osobitných sektorových zákonoch v zmysle tohto teoreticko-právneho vnímania existujú jednotlivé ustanovenia, ktoré dávajú právomoc Národnej banke Slovenska kontrolovať aj tie subjekty, ktoré síce nie sú priamo vymenované medzi dohliadanými subjektmi, ale vykonávajú činnosti nesúce znaky činností vykonávaných dohliadanými subjektmi. Toto oprávnenie je zároveň spojené s povinnos-

ťou tento stav skúmať a následne riešiť, pretože podľa § 1 ods. 1 zákona o dohlade je cieľom dohľadu nad finančným trhom prispievať k stabilite finančného trhu ako celku, ako aj k bezpečnému a zdravému fungovaniu finančného trhu, v záujme udržiavania dôveryhodnosti finančného trhu, ochrany finančných spotrebiteľov a iných klientov na finančnom trhu a rešpektovania pravidiel hospodárskej súťaže.

SANKCIE

Národná banka Slovenska po preukaznom vyhodnotení skutkového stavu daného prípadu neoprávneného podnikania na finančnom trhu je povinná konať a vynútiť ukončenie daného protiprávneho stavu alebo zamedziť jeho trvanie, a to za využitia represívnych opatrení, v príslušných zákonoch označovaných ako sankcie.

Najčastejším prípadom sankcionovania je udelenie peňažnej pokuty spolu so zákazom činnosti. Omnoho tvrdšou sankciou je však jej vedľajší efekt vyvolaný z mnohých sektorových zákonov, ktoré už raz sankcionovanú osobu považujú za nedôveryhodnú na finančnom trhu, čo v praxi znamená, že po nejaké obdobie (spravidla 10 rokov) daná osoba nemôže vykonávať tie činnosti na finančnom trhu, na výkon ktorých sa vyžaduje povolenie alebo predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska. Týmto sa zabezpečuje dôveryhodnosť finančného trhu, pretože podľa predmetnej zásady by na ňom mali pôsobiť len tie osoby, ktoré neboli sankcionované za porušenie finančno-právnych noriem.

Druhou nemenej podstatnou stránkou veci je, že Národná banka Slovenska má podľa § 2 ods. 6 zákona o dohlade povinnosť bezodkladne ohlásiť príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní, že pri výkone dohľadu boli zistené skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin. V skutočnosti je prax taká, že pri vyšetrovaní prípadov neoprávneného podnikania na finančnom trhu Národná banka Slovenska veľmi intenzívne komunikuje s orgánmi činnými v trestnom konaní už počas samotného vyšetrovania a zisťovania skutkového stavu. Táto intenzívna spolupráca je vyjadrená synergickým efektom, keď procesne správna vzájomná informovanosť obe strany obohacuje. Ako príklad možno uviesť doplnenie chýbajúcich informácií, schopnosť získať informácie, ktoré by druhá strana mohla získať v dlhšom časovom horizonte, prípadne by ich získala ani nevedela, alebo poskytovanie odborných informácií o povahe, predmete a charaktere danej činnosti s poukázaním na jednotlivé aspekty, kedy je potrebné a kedy nie je potrebné mať na výkon danej konkrétnej činnosti udelené povolenie Národnej banky Slovenska. Niektoré prípady sú svojou zložitou a povahou také komplikované, že bez tejto vzájomnej spolupráce a koordinácie nie je možné postupovať v procese zisťovania skutkového stavu rovnako efektívne a v danom časovom horizonte, ako keby jednotlivé úkony vykonávali príslušné orgány a Národná banka Slovenska samostatne a zvlášť.

Ingerencia orgánov činných trestnom konaní je o to viac žiaduca, že Trestný zákon⁹ v ustanovení § 251 rozoznáva neoprávnené podnikanie ako trestný čin.

Kým teda Národná banka Slovenska ten istý skutok posudzuje v rámci administratívno-správneho konania, ktoré je regulované v osobitných sektorových finančných právnych zákonoch, orgány činné v trestnom konaní tento skutok musia *ex lege* posudzovať aj v trestnoprávnej rovine. V konečnom dôsledku daný subjekt, spravidla fyzická osoba, musí znášať sankciu v administratívno-právnej rovine, ako aj v rovine trestnoprávnej.

Národná banka Slovenska je podľa § 37 ods. 1 písm. d) zákona o dohlade povinná na svojom webovom sídle alebo vo svojom vestníku zverejňovať výrok vykonateľného rozhodnutia, pod ktorý spadá aj výrok sankčného rozhodnutia.¹⁰

NORMOTVORNÁ PRÁVOMOC

Nezastupiteľnou úlohou Národnej banky Slovenska je jej normotvorné oprávnenie, ktoré má vo vzťahu k sekundárnej legislatíve, kde môže vydávať a prijímať všeobecne záväzné právne predpisy, najmä vyhlášky a opatrenia. Tým sa však jej normotvorná právomoc nekončí, pretože v širšom vymedzení toho pojmu možno hovoriť aj o právnych predpisoch, ktoré síce nie sú všeobecne záväzné ani vynútitelne štátnou mocou, v systéme finančných právnych noriem však majú svoju nezastupiteľnú úlohu pri výklade ustanovení zákona a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré môžu v aplikačnej praxi spôsobovať problémy pri ich uplatňovaní, nejednoznačnom výklade alebo pri ich zneužívaní špekulatívnymi obchodnými praktikami. V tomto prípade hovoríme o tzv. *best practices*, ktoré regulátor (Národná banka Slovenska) vydáva v rámci usmerňovania finančného trhu v podobe rôznych metodických

odporúčaní, usmernení a stanovísk. Dotvárajú celkový regulačný rámec finančnoprávnej regulácie¹¹ a dohliadané subjekty ich vo väčšine prípadov prirodzene rešpektujú.

Stotožňujeme sa s názorom Jopeka, podľa ktorého minimálna úroveň právnej regulácie bude potrebná vždy, pretože časom by niektoré subjekty nemuseli odolať pokušeniu zlepšiť svoju pozíciu na trhu poškodením ostatných súťažiteľov.¹² Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že regulácia zahŕňa stanovenie, kontrolu a vynucovanie si určitých pravidiel.¹³ Teórie verejného záujmu uvádzajú, že regulácia môže slúžiť na podporu verejného prospechu, na korekciu zlyhávania trhu a na redukciu sociálnych rizík.¹⁴

A práve povoločacie konanie predstavuje prostriedok, ktorý vychádza z potreby regulácie. Zároveň predstavuje korektív pôsobiaci preventívne, keďže na finančný trh pripúšťa len tie subjekty, ktoré sú pripravené na výkon činnosti. Je úlohou dohľadu nad finančným trhom zabezpečiť, aby tieto subjekty vykonávali svoje činnosti v súlade so zákonom a inými všeobecne záväznými právnymi normami. Ak takéto povolenie nemajú, je potrebné spustiť mechanizmy zabezpečujúce vynútenie, resp. ukončenie trvania protiprávneho stavu, čoho dôsledkom sú aj následky v trestnoprávnom konaní.

Neoprávnené podnikanie na finančnom trhu má teda dva aspekty, a to administratívno-správny a trestnoprávny. Je spoločensky žiaduce, aby regulácia v oblasti poskytovania finančných služieb a činností bola nastavená tak, aby ich poskytovateľmi boli osoby s náležitými skúsenosťami, znalosťami a praxou a zároveň spĺňajúce požiadavky kladené na výkon ich činností. Iba tak možno zabezpečiť dostatočnú mieru ochrany práv a oprávnených záujmov prijímateľov finančných služieb.

9 Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

10 Pozri: <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/vyroky-pravoplatnych-rozhodnuti>

11 Napr. <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad-nad-trhom-cennych-papierov/obchodnici-s-cennymi-papiermi/odporucania-a-metodicke-usmernenia-narodnej-banky-slovenska>

12 JOPEK, D.: Meze regulace a dozoru v pojišťovníctví. Dny práva 2012, Veřejná finanční činnost – právní a ekonomické aspekty, Brno: Masarykova Univerzita, 2013, s. 2051.

13 KOPFOVÁ, A., TOMÁŠKOVÁ, E.: Státní regulace a její hodnocení. Dny práva 2012, Veřejná finanční činnost – právní a ekonomické aspekty, Brno: Masarykova Univerzita, 2013, s. 2079.

14 LEVI-FAUR, D.: Regulation and Regulatory Governance. Jerusalem Papers in Regulation and Governance, No. 1, 2010, s. 20.

NBS pristúpila k zmluve o medzinárodnej výmene informácií v oblasti dohľadu

Slovenský orgán dohľadu nad poisťovníctvom pristúpil k zmluve o medzinárodnej spolupráci a výmene informácií v oblasti dohľadu. Od júna 2009, keď k viacstrannému memorandu Medzinárodnej asociácie orgánov dohľadu nad poisťovníctvom (IAIS) o porozumení pre spoluprácu a výmenu informácií pristúpila prvá jurisdikcia, sa počet jeho signatárov výrazne zvýšil. V súčasnosti združuje 54 signatárov, čo predstavuje takmer 64 % celosvetového objemu poisťného.

Memorandum predstavuje globálny rámec pre spoluprácu a výmenu informácií medzi orgánmi dohľadu nad poisťovníctvom. Stanovujú sa v ňom minimálne štandardy, ktoré musia signatári spĺňať, pričom všetci žiadatelia o členstvo podliehajú preskúmaniu a schváleniu nezávislým

tímom členov IAIS. Vďaka pristúpeniu k tomuto memorandu si orgány dohľadu môžu vymieňať potrebné informácie a spolupracovať s ostatnými signatármi, čím prispievajú k finančnej stabilite a riadnemu dohľadu nad cezhraničnými poisťnými operáciami v prospech ochrany spotrebiteľov.

V súčasnosti sú signatármi memoranda okrem iných Austrália, Rakúsko, Bermudy, Kanada, Čile, Kalifornia (USA), Connecticut (USA), Čínsky Taipei, Francúzsko, Nemecko, Hongkong, Japonsko, Michigan (USA), Nebraska (USA), Holandsko, Pensylvánia (USA), Katar, Singapur, Švajčiarsko, Spojené kráľovstvo a Washington (USA). Úplný zoznam signatárov a znenie MMoU je k dispozícii na internetovej stránke IAIS (www.iaisweb.org).

Z tlačovej správy NBS.

Očakávaný makroekonomický vývoj SR

Slovenská ekonomika vzrástla v 1. štvrtroku 2015 medzištvrtročne o 0,8 %, čo bolo v súlade s očakávaniami. Oživenie v eurozóne podporilo slovenský export, ktorý po troch štvrtrokoch vystriedal domáci dopyt ako hlavný zdroj rastu. Rast obidvoch zložiek HDP by mal v priebehu roka pokračovať, čo by sa malo prejavovať akceleráciou rastu ekonomiky na 3,2 %. V ďalšom roku by sa mal domáci dopyt zvýšiť výraznejšie a HDP by sa mal zrýchliť na 3,8 %, a to aj vplyvom dopadu uvoľnenej menovej politiky na zahraničný dopyt. V roku 2017 by mala ekonomika pokračovať v raste 3,5 %. Akcelerácia ekonomického rastu by mala v horizonte predikcie generovať ďalšie pracovné miesta a zamestnanosť. Miera nezamestnanosti by mala aj vplyvom demografického vývoja ku koncu predikcie klesnúť pod úroveň 10 %. Ceny by mali tento rok viac-menej stagnovať, v ďalšom období sa vplyvom akcelerácie ekonomiky predpokladá inflácia na úrovni 1,6 % v roku 2016 a 2,2 % v roku 2017. Riziká v reálnej ekonomike aj v inflácii sa zdajú byť vyvážené.

AKTUÁLNY VÝVOJ AKO VÝCHODISKO STREDNODOBEJ PREDIKCIE

Ekonomika eurozóny v 1. štvrtroku 2015 pokračovala v miernej akcelerácii (0,4 %). Náklady podnikateľov a spotrebiteľov vyjadrené v predstihových indikátoroch sa v niektorých prípadoch mierne zhoršili, stále sa však nachádzajú na relatívne vysokých úrovniach. Rast ekonomiky eurozóny pravdepodobne podporil domáci dopyt, hlavne súkromná spotreba. Na druhej strane bol tlmený záporným príspevkom čistého exportu.

Na Slovensku pokračoval aj v 1. štvrtroku podľa očakávaní z predchádzajúcej predikcie dynamický rast ekonomiky podporený pozitívnym vývojom v externom prostredí. To sa odzrkadlilo v náraste exportnej výkonnosti. Vývoj domácej časti ekonomiky bol slabší.

S útlmom domáceho dopytu a odznením jednorazových pozitívnych efektov miernej zimy a administratívnych vládnych opatrení sa v súlade s predpokladmi marcovej predikcie spomalil rast zamestnanosti. Miera nezamestnanosti pokračovala v klesajúcej trajektórii. Rast miezd sa spomalil v porovnaní s predchádzajúcim rokom, keď sa pravdepodobne, avšak len čiastočne, prejavila stagnácia spotrebiteľských cien. Vývoj miezd spolu s rastom zamestnanosti tak vytvorili dostatok zdrojov pre rast súkromnej spotreby, ktorá sa však, paradoxne, zmiernila a došlo k nárastu miery úspor.

Vo vývoji spotrebiteľských cien sa začiatkom tohto roka prejavil pokles cien energií a potravín, posledné údaje ale naznačili obrát vo vývoji cien potravín. Tie v apríli výraznejšie zmiernili pokles spotrebiteľských cien.

MAKROEKONOMICKÁ PREDIKCIA

Výhľad ekonomickej aktivity v eurozóne by mal byť pozitívne ovplyvnený externými faktormi. Napriek miernemu nárastu sú ceny ropy stále na nízkych úrovniach a mali by mať priaznivý vplyv tak na súkromnú spotrebu, ako aj na investície. Zároveň by mal rásť zahraničný dopyt eurozóny podporený silnejším rastom v rozvinutých ekono-

mikách. Najmä investície a export by mali profitovať z uvoľnenej menovej politiky. Celkovo by sa mal rast HDP eurozóny zrýchliť z 0,9 % v roku 2014 na 1,5 % v roku 2015, 1,9 % v roku 2016 a následne na 2,0 % v roku 2017. Z takéhoto vývoja by mala profitovať slovenská ekonomika prostredníctvom zvyšujúcej sa exportnej výkonnosti.

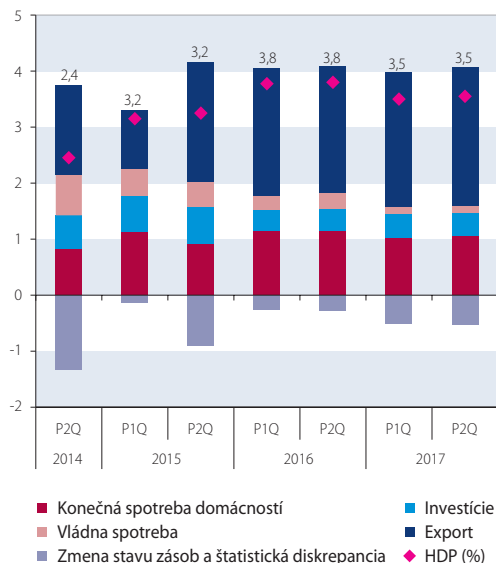
Export sa výraznejšie rozbehol začiatkom tohto roka, keď jeho dynamika bola výraznejšie nad rastom zahraničného dopytu. Keďže to bolo spôsobené predovšetkým oživením v cyklickom odvetví automobilového priemyslu, v ďalšom období sa predpokladá zmiernenie predstihu rastu exportu pred zahraničným dopytom. Naďalej by však Slovensko ako konvergujúca ekonomika malo získavať trhové podiely.

Zlepšujúca sa nálada firiem v súvislosti s oživením ekonomík krajín eurozóny a uvoľnená menová politika by mali podporiť investičný dopyt v tomto roku. Predpokladá sa, že v porovnaní s minulým rokom začnú výraznejšie investovať najmä nefinančné spoločnosti, ktoré môžu ťažiť z nízkych úrokových sadzieb. Potreba zvyšovať investície vychádza z slabých investičných aktivít v minulých rokoch. V horizonte predikcie sa očakáva pokračovanie ich rastovej trajektórie. Investície do rezidenčných nehnuteľností by sa mohli oživiť, keď sa predpokladá pozitívny vplyv tak z dopytovej, ako aj z ponukovej strany.

Mesačné údaje vývoja tržieb v maloobchode v prostredí rastu miezd a zamestnanosti paradoxne naznačili mierne spomalenie rastu súkromnej spotreby v 1. štvrtroku 2015, čo vyústilo do ďalšieho zvýšenia miery úspor. Predpokladá sa však, že takýto vývoj by nemal ďalej pokračovať a rast súkromnej spotreby by sa mal v horizonte predikcie zrýchliť. Zdroje pre rast súkromnej spotreby by sa mali naďalej vyvíjať pozitívne. Prispievať k tomu by mal predpokladaný rast zamestnanosti aj reálnych príjmov. Náklady spotrebiteľov sa v posledných mesiacoch zlepšovali, najmä však očakávania o miere nezamestnanosti, čo by mohlo výraznejšie podporiť rast súkromnej spotreby

Graf 1 Vývoj HDP (medziročný rast v %, príspevky v percentuálnych bodoch)

Zdroj: ŠÚ SR, NBS.

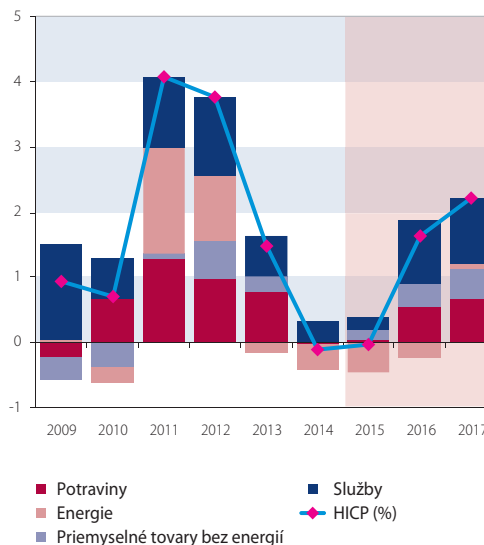
Poznámka: Štruktúra rastu HDP je vypočítaná ako príspevky rastu jednotlivých komponentov HDP po odrátaní ich dovoznej náročnosti. V našom prípade sa vychádzalo z konštantnej dovoznej náročnosti jednotlivých zložiek HDP (konečná spotreba domácností 30 %, vládna spotreba 7 %, investície 50 % a export 62,5 %). Zvyšok dovozu bol zaradený do zmeny stavu zásob a štatistickej diskrepancie.

v ďalších štvrtrokoch aj vzhľadom na dobiehanie odloženej spotreby z pokrízových rokov.

Predpokladané zrýchľovanie rastu zahraničného dopytu SR podporené uvoľnenou menovou politikou a pozitívnym efektom nízkych cien komodít by mali potiahnuť exportnú výkonnosť slovenskej ekonomiky. Export by tak mal stále predstavovať hlavný zdroj rastu v horizonte predikcie, popri pozitívnom príspevku domáceho dopytu. Tempo rastu ekonomiky by sa malo zrýchliť v tomto roku na 3,2 % a na 3,8 % v roku 2016. V roku 2017 sa očakáva mierne spomalenie na 3,5 %. V porovnaní s predchádzajúcou predikciou nedošlo k zmenám vo výhlade rastu ekonomiky.

Vývoj ekonomickej aktivity by mal stimulovať tvorbu nových pracovných miest. Zamestnanosť by mala pokračovať v nastavenom rastovom trende z minulého roka. Na základe aktuálneho vývoja sa naďalej uvažuje s generovaním pracovných miest najmä v domácej časti ekonomiky. Dokumentujú to aj očakávania zamestnávateľov z prieskumu o sentimente v ekonomike. Relatívne silný rast zamestnanosti by mal pretrvať aj v budúcom roku, pričom je zároveň možné

Graf 2 Štruktúra medziročnej inflácie (p. b.)

Zdroj: ŠÚ SR, NBS.

do konca horizontu predikcie očakávať zvýšenie odpracovaných hodín, čo by malo postupne odzrkadľovať uzatvárajúcu produkčnú medzeru. V roku 2017 by sa mala tvorba pracovných miest mierne spomaliť, na čo bude vplyvať aj zmenšujúca sa ponuka práce v dôsledku zhoršovania demografického vývoja. Miera nezamestnanosti by mala pokračovať v klesajúcom trende, pričom ku koncu roka 2017 je možné očakávať približne sa k predkrízovej jednociferné úrovni. Znižovanie ponuky pracovnej sily by mohlo začať vytvárať tlaky na výraznejší rast nominálnych kompenzácií.

Inflácia sa v apríli začala pravdepodobne odrážať odo dna. Zároveň boli prehodnotené technické predpoklady (ropy a agrokomodít) smerom k vyššej úrovni a mierne vyššie dovozné ceny sa prejavili v kladnom príspevku cien priemyselných tovarov bez energií. V dôsledku toho v tomto roku v zásade očakávame stagnáciu cien. V nasledujúcich rokoch sa predpokladá vyprchanie vplyvu záporného príspevku cien energií a pôsobenie dopytových tlakov, konvergenencie a slabšieho výmenného kurzu, ktoré by sa mali prejavovať v raste cien služieb a v zrýchlení dynamiky cien priemyselných tovarov bez energií. Inflácia by sa mala v horizonte predikcie zrýchliť na 1,6 % v roku 2016 a na 2,2 % v roku 2017.

Odbor ekonomických a menových analýz NBS

SLOVAK FINANCIAL SECTOR FROM THE VIEW OF FINANCIAL STABILITY

Viktor Lintner, Národná banka Slovenska

Developments in the Slovak financial sector during 2014 and in early 2015 were accompanied by a moderate recovery in macroeconomic indicators both in Slovakia and abroad. The key factor in many of the trends observed was the environment of low interest rates. Their impact on the banking sector was evident particularly in the continued strong growth of retail loans and the closely related increase in household indebtedness. The banking sector's total profit in 2014 was unchanged year-on-year, as the fall in interest margins was offset by the increase in lending. Although the rising trend in the aggregate capital ratio came to a halt, banks' current level of solvency is considered sufficiently high. In the insurance sector, the continued fall in returns on assets covering technical provisions put some pressure on the overall financial position. A notable trend in the second pillar of the pension system was the increase in exposure to equity risk. (p. 3)

TRANSPPOSITION AND IMPLEMENTATION OF THE CRR/CRD IV AND NATIONAL DISCRETIONS

Peter Oravec, Národná banka Slovenska

The Capital Requirements Regulation and Directive (CRR/CRD IV) have brought about fundamental changes to the previously existing system, structure and content of banking regulation. EU Member States therefore had to ensure the utmost consistency in transposing and implementing the CRR/CRD IV package into national law (the CRR does not require transposition, being directly applicable in its entirety, while the CRD IV had to be implemented into national legislation). One of the greatest challenges that national authorities such as Národná banka Slovenska faced in relation to the transposition/implementation concerned the issue of national discretions. These have assumed great significance as a means in which a given country can take into account the particular situation in its financial market. (p. 7)

ANALYSIS OF TAX MEASURES TO SUPPORT THE CAPITAL MARKET

Tomáš Ambra, Národná banka Slovenska

The Slovak government recently presented its proposals for supporting the capital market through adjustments to capital gains tax. Two new types of tax relief will be introduced: short-term time test with duration one year and long-term investment saving product saving over a horizon of 15 years. The proposal represents a step forward in the current situation, though its future effects remain open to speculation. The main problem appears to be its general application to any securities admitted to trading on a regulated market. Not all such securities are designed to direct financing of the real economy through the investment saving product market, which is the main objective of the government's Capital Market Development Strategy. (p. 9)

CYBER RISK INSURANCE

Matúš Medvec and Júlia Čillíková, Národná banka Slovenska

The development of the information society has not only made life easier, but also entailed new types of threat. Cyber risks are such an example, concerning mainly those companies – including financial institutions – that handle large volumes of data and have to process this data as part of their business. Standard insurance products typically do not cover cyber risks, except sometimes as part of listed exemptions. This has created a gap in the market, which is now being filled by a new line of insurance business – cyber risk insurance. As this insurance line gains in importance, it will give rise to new and cheaper products, while lawmakers will come under pressure to impose limits on its scope. Cyber risk is becoming increasingly important since the effects of a cyber attack can be much more serious than those of a single terrorist attack on hardware (where damage is confined to immovable property). (p. 11)

NEW OBLIGATIONS OF CONSUMER CREDIT PROVIDERS IN FORCE FROM 1 APRIL 2015

Olga Sedláčková, Národná banka Slovenska

A range of new obligations that creditors are required to meet in order to obtain an authorisation to conduct business, as well as when conducting busi-

ness, have been in force since 1 April 2014 under an amendment to Act No 129/2010 Coll. on consumer credits and other credits and loans. This article briefly outlines these obligations with the aim of providing a guide to the new legislative changes. (p. 15)

A BRIEF EXCURSION INTO CONSUMER CREDITS

Jakub Keračák, Národná banka Slovenska

The way that consumer credits are offered and provided may, given the nature of the product, have a significant and long-term effect on the lives of financial consumers. Ordinary consumers usually rely on empirical experience when buying simple products and services, whereas they find consumer credits and other financial services more difficult to understand owing to the complex and abstract legal and economic elements involved. The recent period has seen substantial changes both in the direct regulation of consumer credit contracts and in legislation strengthening the position of supervisory authorities. (p. 17)

METHODOLOGY OF FINANCIAL CONSUMER PROTECTION

Marek Magyar, Národná banka Slovenska

The latest amendment to Act No 747/2004 Coll. on financial market supervision expanded the supervisory responsibilities of Národná banka Slovenska (NBS) to include financial consumer protection. For the purposes of financial consumer protection, as part of financial market supervision, the competent authority may apply standard supervisory instruments as well as new tools introduced specifically for this area. The standard tools include the authority to issue opinions, methodological guidelines and recommendations. This methodological work is aimed at supporting supervised entities in their activities and at informing the general public about NBS's position on products and services offered in the financial market. These legal tools also set criteria that are subject to supervision. This article looks at specific methodological guidelines and opinions to explain the aims of NBS in its methodological activities. (p. 19)

IRREVOCABLE PAYMENT COMMITMENTS: A NEW FORM OF SERVICING BANKS' OBLIGATIONS TOWARDS EU SOVEREIGNS?

Lucia Országhová, Martina Mišková, Národná banka Slovenska

Building on a previous work (Országhová – Mišková, 2015), this article focuses on the specific topic of irrevocable payment commitments, introduced as an alternative to cash payments to both the resolution fund and the deposit guarantee fund. This novel instrument in the EU regulatory framework could help achieve the future target level of ex ante funding, while limiting the impact of the new measures on the lending capacity of credit institutions in the post-crisis period. Besides describing the main characteristics of irrevocable payment commitments, the article discusses the rationale behind their introduction and their incorporation into the framework of annual financial contributions. Furthermore, it compares the EU-wide framework to similar approaches applied in particular EU Member States. (p. 21)

SELECTED LEGAL ASPECTS OF UNAUTHORISED BUSINESS IN THE FINANCIAL MARKET

Ivan Barri, Andrea Slezáková, Peter Tkáč, Národná banka Slovenska

When performing its tasks, especially in the area of financial market supervision, Národná banka Slovenska (NBS) has encountered many cases where consumers were offered financial services by entities, or even individuals, that were not authorised to provide such services. This infringes the basic principles of financial market functioning, according to which providers may offer financial services only if they meet regulatory criteria and are duly licensed by NBS. No less important is the obligation of NBS to examine and inspect these cases as part of its supervisory tasks and to impose sanctions where necessary. This article offers a view on how to address this issue and on its consequences. Unauthorised business in the financial market may entail not only administrative penalties, but also criminal sanctions where it falls within the remit of the criminal law. (p. 26)

